

Євронаступ на бездіяльність політиків (читайте стор. 3)

фото Петра Антоненка

ЯКИЙ ШЛЯХ ОБЕРЕ «ПРОСВІТА»

4–7

СОЛОВЕЦЬКІ ІНТЕРВ'Ю

8–9

УКРАЇНСЬКЕ — КРЕАТИВНЕ!

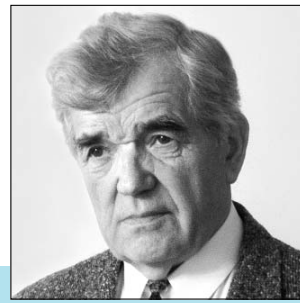
10–11

АНАТОЛІЙ ГАЙДАКА: ЗАГРОЖЕНІ СВЯТИНІ

12

ОТЧЕНАШ МИКОЛИ ДУБАСА

15

Скільки ще заплатить суспільство за ініціативи Міносвіти?

Максим СТРИХА,
доктор фізико-математичних наук,
письменник

Проте чому ж серед фахівців лунали переважно тривожні голоси? Чому проти концепції висловилися фактично всі учасники круглого столу, організованого комітетом Верховної Ради з питань науки й освіти (серед них — не лише експерти й учителі, а й двоє академіків-секретарів Національної академії педнаук, які за обов'язками мусили б таку реформу розробляти)? Чому листи з проханням суттєво скоригувати концепцію надіслали до Міносвіти Національна академія наук, Українське фізичне товариство, Українська астрономічна асоціація, інші фахові об'єднання науковців і викладачів? Чому Міністерство не прислухалося до жодної з цих пропозицій і затвердило суперечливу концепцію? Спробуємо відповісти на всі ці запитання.

На думку фахівців, ключовим елементом системи освіти є вибір дисциплін, обов'язкових для вивчення всіма школярами незалежно від обраного профілю навчання. Світовий педагогічний досвід переконує: дисципліни, що містять інформацію про найважливіші досягнення людства у своїй багатогранній діяльності, повинні складати основу формування освіченості й загальної культури нового покоління. У зв'язку з прискореним науково-технічним прогресом оволодіння інформацією про найважливіші процеси і властивості навколишнього середовища, отримані в мате-

Напередодні нового навчального року ЗМІ повідомили про чергову реформу на освітянській ниві: колегія Міносвіти затвердила проект Концепції профільної освіти. Починаючи з 1 вересня 2018 року, на учнів 10–11 класів чекатимуть чотири спеціалізації: природничо-наукова, математична, українська мова та література, іноземні мови. Кожна з них передбачатиме поглиблене вивчення відповідних дисциплін. Поза тим, обов'язкових предметів залишається лише шість: українська мова та література, іноземна мова, історія, математика, природознавство (куди планується звести залишки фізики, хімії та біології) та фізкультура. Кожні із предметів вивчатиметься в обсязі 3 годин на тиждень. Отже, нібито все вельми прогресивно: нарешті наша середня школа готуватиме випускників, більш-менш готових до майбутнього фаху.

матиці та в природничих науках — фізиці, біології та хімії, — вкрай необхідне для будь-якої грамотної людини. Не менше значення для формування основ гуманістичного світогляду має й гуманітарна складова — історія, рідна та іноземні мови, національна та світова література й культура.

Тому в небайдужих людей викликало занепокоєння те, що проект Концепції профільної освіти у старшій школі вже не передбачав вивчення фізики, хімії, біології, географії, світової літератури як обов'язкових предметів у 10–11 класах. Вивчення цих дисциплін, розпочате в середніх класах, фактично обірветься після 9 класу на середині, — що важко визнати логічним.

На спільну думку провідних українських науковців, академіків НАН України Вадима Локтева, Антона Наумовця, Ярослава Яцкова, заміною вивчення фізики, хімії та біології в жодному разі не може бути передбачений проектом Кон-

цепції інтегрований курс “природознавства” (фізика, хімія і біологія разом в обсязі 3 годин на тиждень). Як наголошувалося у зверненні до міністра Дмитра Табачника від Українського фізичного товариства, спроба поєднати в одному курсі такі різні дисципліни призведе до того, що учні відтепер не знатимуть ні фізики, ні хімії, ні біології. Фактично, у разі, якщо реформа набуде чинності, названі дисципліни вивчатимуть лише учні спеціалізованих шкіл, — а їх мало для того, щоб задовольнити потреби підготовки достатньої кількості кваліфікованих абітурієнтів, які вступатимуть до ВНЗ відповідного профілю. А учні основної маси шкіл, навіть якщо вирішать вступати після 11 класу до таких ВНЗ (адже дитина може змінити вибір, зроблений після 9 класу!), будуть реально позбавлені можливості це зробити через брак відповідних знань.

Закінчення на стор. 2

Скільки ще заплатить суспільство за ініціативи Міносвіти?

Закінчення.
Початок на стор. 1

Експерти застерігали: це неминуче позначиться на падині інтересу до напрямів природничо-наукового, медичного, технологічного та інженерного профілю у ВНЗ (при тому, що й сьогодні держава відчуває гостру потребу у кваліфікованих науковцях, медиках, інженерах, технологах, техніках тощо). Це також позначиться на рівні наукових досліджень у тих напрямках, де Україна має достатньо сильні позиції на світовій арені.

Експерти наголошували: досвід інших країн, зокрема й США, не може бути аргументом на користь пропонованої реформи. По-перше, в США є досить багато шкіл, де дисципліни природничого профілю вивчають на високому рівні; по-друге, завдяки своїм ресурсам ця країна значною мірою задовольняє свої потреби в кадрах найвищої кваліфікації шляхом “купівлі мізків” за кордоном. Таким шляхом Україна в осяжній перспективі піти, очевидно, не зможе.

Тому науковці й освітяни просили Дмитра Табачника при доопрацюванні проекту Концепції зберегти країні набутки вітчизняного шкільництва останніх десятиліть, які полягали в забезпеченні достатньо високого рівня фундаментальних знань, що ставали для дитини доброю основою для подальшої орієнтації у самостійному житті.

Лунала й ще одна суттєва пересторога: профільна середня освіта справді активно набуває сьогодні прав громадянства у світі. Але в усіх європейських державах тривалість етапу профільного навчання становить від 3 до 5 років, — за цей час справді можна сформувати в учнів глибокі й системні знання в певній сфері. Тому за українські 2 роки (лише 10 і 11 класи) навряд чи вдасться якісно реалізувати те, чого не вдалося досі зробити в жодній іншій країні континенту!

Але тут Міністерство стало заручником підтриманого ним 3 роки тому (відразу після приходу до влади “донецької” команди) рішення, згідно з яким Україна терміново переходила від так і не реалізованої 12-річної європейської системи освіти (підготовка до переходу на неї тривала від 1999 року) до російської 11-річної.

Це рішення, формально ініційоване тодішнім головою парламентського комітету з освіти “регіоналом” Максимом Луцьким (хоч ні для кого не було секретом ім’я справжнього натхненника), вже коштувало державі й суспільству надзвичайно багато: підручники, які ретельно готували впродовж попереднього десятиліття, дове-

лося викинути на смітник і натомість розпочати підготовку нових. Утім, як наголошували люди обізнані, керівництво Міносвіти лишень тішилося такому сценарію: по-перше, з’явилася можливість внести в підручники з історії та літератури необхідні “ідеологічні” корективи; по-друге, оперування багатомільярдними бюджетними коштами (згідно з Конституцією, підручниками школярів у нас забезпечує держава) відкриває в специфічних українських умовах величезні додаткові можливості.

Проте ще 2010 року експерти наголошували: втрати від “закону Луцького” цим не обмежаться. І це підтвердилося сьогодні. Адже раніше під профільну школу планували 10–12 класи (3 роки, що відповідає європейській практиці). А ось у 11-річку втиснути повноцінну профільну школу вже ніяк не вдається...

Отже, підіб’ємо підсумки: Міносвіти готове остаточно відмовитися від широкої фундаментальної підготовки школярів в ім’я профільної спеціалізації, яку повноцінно реалізувати в запропоновані терміни неможливо. Не кажу вже про “технологічні” деталі: що буде з тими учителями фізики, хімії, біології, географії, світової літератури, яких неминуче доведеться скорочувати (бо їхні дисципліни в 10–11 класах зникнуть)? Хто напише якісні програми й підручники з “природознавства” для 10–11 класів і хто встигне підготувати вчителів, які з 1 вересня 2018 року повинні навчати за цими підручниками й програмами? Як забезпечити достатню кількість учнів на природничо-науковій спеціалізації, щоб покрити бодай базові потреби технологічних і медичних університетів?

Відповідей на ці запитання ніхто сьогодні не дає. Тому, якщо концепцію таки втілять у життя, суспільство майже гарантовано отримає велику кількість випускників школи з укр. недостатнім рівнем і загальної, і профільної підготовки. А в тому, що Міністерство цю концепцію таки втілюватиме, не сумніваємося: навіщо ж інакше було її ухвалювати, давши черговому ляпасу всій українській спільноті України?

Утім, ставлення Міносвіти до “діалогу з громадськістю” відоме: такий “діалог” вестиметься лише з людьми в той чи інший спосіб залежними, готовими до беззастережного “одобряму”. Враховувати зауваження опонентів відомство Дмитра Табачника зовсім не налаштоване. Це повною мірою виявилось з історією про запровадження в школі другої обов’язкової іноземної мови, яка розгорталася паралельно з дискусією щодо Концепції профільної освіти.

Знов-таки, хто сьогодні заперечувати-

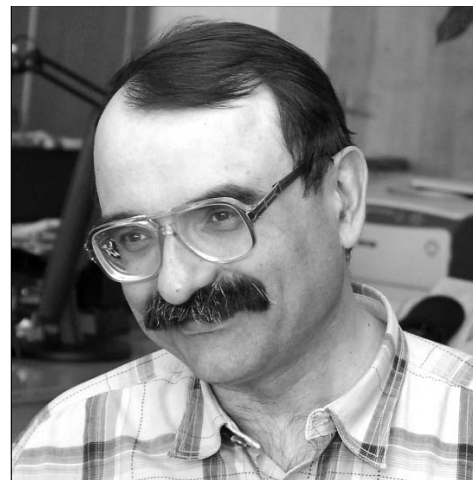
ме проти другої іноземної мови? Але, як завжди, диявол ховається у деталях. Години на другу мову планують викроїти за рахунок першої (англійської), з вивченням якої в більшості українських шкіл теж не надто добре. А оскільки учителів німецької, французької, польської чи іспанської (особливо у провінції) обмаль, “друга іноземна” стала завуальованим способом повернення до сільських і містечкових шкіл центральної України... російської (яка чинним українським законодавством визначена не як іноземна, а як мова найбільшої національної меншини). Ця мета очільників Міністерства настільки очевидна, а адміністративний тиск, аби “заохотити” учнів та батьків зробити саме такий вибір, настільки неприхований, що слід тільки подивуватися впертості й здоровому глуздові цих батьків та учнів, три чверті яких таки обрали німецьку, французьку, іспанську та польську, і лише 23 % змирилися з “іноземною” російською.

Можна, звичайно, заспокоювати себе: за п’ять років, перш ніж ухвалена Концепція набуде чинності, багато чого може змінитися. Можна стати в позицію Ходжі Насреддіна з давнього анекдоту: за цей час, мовляв, неодмінно здохне чи то емір, чи то вісюк...

Але краще натомість чесно визнати очевидне: зусиллями Дмитра Табачника та його команди за три роки систему української освіти розвернуто коли ще не на 180 градусів, то вже точно на 90 від того курсу, яким вона рухалася попередні два десятиліття. Ця система стає потужним засобом втягування України в орбіту “руського міра”. Водночас ухвалюються рішення, які руйнують університетську автономію, погіршують навчальні програми, роблять випускників українських шкіл та університетів неконкурентоспроможними.

Усі дотеперішні публічні спроби ініціювати усунення Дмитра Табачника з посади зазнали невдачі. Опозиція не лишень не змогла зібрати за його відставку більшості голосів (це було заздалегідь неможливо), а й не зуміла дохідливо пояснити громадянам усю шкоду від дій міністра і його команди (що вона мусила б зробити). У правлячій команді втратила позиції і вплив єдина публічна опонентка Дмитра Табачника — колишня радниця президента Ганна Герман. Тож після нагородження міністра орденом до Дня Незалежності лишається чекати указу про присвоєння йому звання Героя України...

Опозиції не вдалося запропонувати механізмів блокування бодай найодіозніших міністерських ініціатив. Хоча нинішня очільниця парламентського комітету з питань науки і освіти Лілія Гриневич виявляє

дива фаховості й наполегливості, аби принаймні показати суспільству, чим саме воно розплачується за чергові рішення Міносвіти, юридичними наслідками цього стають у кращому разі чергові відписки за підписом одного з заступників Дмитра Володимировича. Водночас реальним злочином Лілії Гриневич дотепер є блокування міністерського проекту закону про вищу освіту, який остаточно переводить управління вищими в “ручний режим”.

А широкого суспільного руху за зміни в будинку по проспекту Перемоги, 10, розгорнути досі нікому так і не вдалося. Інтелекція і студентство налаштовані до того, що діється зараз в освіті, різко негативно, але виявляють опозиційність переважно на “Фейсбуці”. Опереткові ініціативи-однорідки на кшталт створення “антитабачниківської коаліції КАТ” радше додають вправному в публічній риторичі міністрів очків. Ректорський корпус мовчить (лишень “Могилянці” й КПП вдалося обстояти у відкритому зіткненні з Міністерством свою гідність і незалежність, — але за це обидва виші розплачуються скороченням обсягів держзамовлення на “престижні” спеціальності й урізанням фінансування на дослідження).

Очевидно одне: якщо остаточно вибором України є “руський мір”, то Дмитро Володимирович справді є для неї найкращим міністром освіти — рішучим і здатним діяти без огляду на громадськість. Діяти за прикладом Росії, де влада нещодавно зважилася на скандальну реформу Російської академії наук, зневаживши думку абсолютної більшості наукової спільноти. Але якщо Україна справді йде в Європу, то міністр, який не криється з різко негативним ставленням до засадничих європейських і національних цінностей, муситиме рано чи пізно піти.

Максим СТРИХА

Всеукраїнський Шевченківський урок

2 вересня Перший національний телеканал транслював Всеукраїнський Шевченківський урок, присвячений 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка. 3 ініціативою виступили

Міністерство освіти й науки та Благодійний фонд “Велика родина”, її підтримав президент В. Янукович. У відповідному розпорядженні глави держави від 27 серпня йшлося про проведення уроку в Київському національному університеті ім. Т. Шевченка. Голові Ради міністрів АРК і головам обласних, Київської та Севастопольської мських державних адміністрацій було надано розпорядження забезпечити організацію перегляду телевізійного Шев-

ченківського уроку учнями загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів, що спонукатиме молоде покоління до вивчення творчого спадку Кобзаря.

Отже, перший урок 2013–2014 навчального року розпочався із телезвернення В. Януковича до учнів, їхніх батьків і вчителів:

“З нами цей ювілей буде святкувати весь світ... Геніальний поет,

прозаїк, художник і етнограф Шевченко — без перебільшення один із духовних Атлантів нашої держави, великий патріот, що присвятив усе своє життя Україні. Нинішній Шевченківський урок — це перший ваш урок гордості за власну державу і свій народ”.

Всеукраїнський Шевченківський урок провів літературознавець, кандидат філологічних наук, заслужений працівник культури України, заступник директора Інституту літератури НАНУ Сергій Анастасійович Гальченко. У центрі його лекції — “Кобзар” Шевченка, головна книжка українського народу.

Інф. “СП”

Відкрився новий сезон — політичний

У вівторок, 3 вересня, відбулося урочисте відкриття третьої сесії Верховної Ради України сьомого скликання, у роботі якої взяли участь лише 385 народних депутатів. У церемонії відкриття взяв участь президент України В. Янукович, а також прем'єр-міністр України М. Азаров і члени уряду, керівники судової гілки влади й голови облрад. Серед нечисленних гостей були представники моніторингової місії Європарламенту Олександр Кваснівський і Патрік Кокс, глави дипломатичних представництв іноземних держав.

Головна подія відкриття — виступ Президента, який із перших слів охарактеризував роботу попередньої сесії ВР як час втрачених можливостей, і закликав депутатів порозумітися між собою задля вирішення двох найважливіших стратегічних завдань, що стоять перед Україною: просування у європейському напрямі та прискорення соціально-економічних реформ. Їхня реалізація, на наш погляд, мусила б суттєво змінити ситуацію в економіці країни, підвищити соціальні стандарти, покласти край прогнилій і корумпованій судовій системі, органів прокуратури і міліції.

Глава держави розповів про економічні здобутки: невинне падіння цін, суттєве зростання упродовж останніх 3 років зарплат (на 60%), пенсій (більш ніж на 40%). Але він жодним словом не обмовився про те, чому пересічні громадяни України так і не відчули цього “покащення” не тільки “сьогодні”.

Не забув й про не менш важливі галузі: соціальну й гуманітарну. Гарант запевнив, що влада і тут розгортає фундаментальні реформи. Слід, напевно, так розуміти, що “Закон про засади державної мовної політики”, ухвалений парламентською більшістю з числа регіоналів і комуністів, то лише початок великої роботи в цій галузі.

Щодо ситуації в економіці, то президент заявив про необхідність якісно нової ролі держави, тобто нішньої влади, в управлінні економічними процесами: “Хочу особливо наголосити: завдання уряду в ринковій економіці вичерпуються лише збиранням податків і перерозподілом коштів. Потрібно вибудувати умови для розвитку бізнесу, сприятливий інвестиційний клімат, впроваджувати фінансові інструменти зростання, зокрема й на регіональному рівні, допомагати експортерам виходити на нові ринки”.

На завершення В. Янукович згадав відомі слова прем'єр-міністра Великобританії Уїнстона Черчилля про те, що “політики дбають про майбутні вибори, а державні діячі — про майбутні покоління”. Що ж, розвиток подій уже найближчим часом в Україні покаже справедливості слів британського політика достатньо чітко. Як і те, на чію користь чи державу працює та чи та політична сила, той чи той представник влади...

Продовжуючи роботу, парламент ухвалив рішення про проведення 23 жовтня цього року слухань на тему “Доступність та якість загальної середньої освіти: стан і шляхи поліпшення”.

Вл. інф.

Петро АНТОНЕНКО

Гарячий початок осіннього політичного сезону зумовлений тим, що вже в перші тижні роботи третьої сесії Верховної Ради України нашому парламенту треба ухвалити низку законів, необхідних для підписання в листопаді на саміті у Вільносі Угоди про асоціацію України та Євросоюзу. 2 вересня біля стін парламенту під час засідання погоджувальної ради відбулася акція “Євронаступ на бездіяльність політиків”. У ній взяли участь близько тисячі громадських активістів із Києва та областей. Акцію організували постійно діючий Національний круглий стіл “Порозуміння заради європейського майбутнього”, громадське об'єднання “Праві” та інші позапартійні об'єднання і організації. Акцентували на якнайширшому залученні громадського сектору до того, аби змусити наш політиком кардинально визначитися щодо європейського курсу України.

“СП” звернулося до учасників і організаторів заходу із запитанням: “Що спонукало Вас узяти участь у цій акції?” Ось їхні відповіді.

Володимир ОГРИЗКО, мі-

За європейський вибір

ністр закордонних справ України у 2007—2009 роках:

— Нині ми на вирішальному етапі нашого історичного розвитку. Я б його порівняв із тим, що ми пережили 1991 року, коли Україна стала незалежною. І сьогодні, як ніколи, і провладні, і опозиційні сили в парламенті повинні об'єднатися, щоб протягом найближчих тижнів ухвалити необхідні євроінтеграційні закони. Інакше ризикуємо залишитися у новому Радянському Союзі, до чого нас активно закликає Москва. Тому ця акція спрямована на те, щоб сказати нашим законодавцям: або вони ухвалюють євроінтеграційні закони, або ідуть у районні ради вчитися державної політики.

І друге — нам потрібно закликати і політиків, і громадськість поставити заслін московському наступу. Бо те, що сьогодні відбувається, можемо називати будь-якою війною — і економічною, і дипломатичною, й ідеологічною. Тож мусимо згуртувати людей, щоб сказати чітко і ясно: “Московським зазіханням — ні!” Хотілося б, аби голос громадськості став додатковим стимулом для

парламентарів, і за ті закони все-таки проголосували.

Остап КРИВДИК, політолог, громадський активіст:

— Зараз історичний момент для України. Ми можемо підписати цю Угоду про асоціацію, а можемо провалити. Європейські структури налаштовані на підписання. Зараз усе залежить від України і від українців. Ми виконуємо свій громадянський обов'язок, змушуючи народних депутатів виконати те, що вони обіцяли у своїх передвиборних програмах.

Костянтин МАТВІЄНКО, політолог:

— Ми побачили позицію Росії щодо подій у Сирії і розуміємо, що РФ перетворює себе на імперію зла, прагне протиставити себе всьому світові, не маючи при цьому потуг СРСР. Єдиною її потугою є, до речі, Україна. Аж без нашої держави РФ не буде великою і чи буде вона взагалі? На жаль, в українському політикумі дуже великий вплив російських інтересів, відтак можливі спроби зірвати підписання цієї угоди завдяки діяльності п'ятої колони, передовсім комуністів.

Ще одного ідола скинуто

26 серпня 2013 року в Новограді-Волинському демонтували пам'ятник комуністичному катові — Владіміру Леніну, який бовванів біля Будинку рад. Демонтаж відбувся згідно з рішенням міської ради від 15 лютого 2013 року, яке ініціювали депутати-свободівці.

Коментуючи подію, голова Новоград-Волинської міської організації ВО “Свобода” Василь Остапчук зазначив: “Пам'ятники катом не мають псувати вигляд міста, їхнє місце на смітнику історії та в музеї тоталітаризму. Кожен пам'ятник, що досі бовваніє на вулицях і майданах українських міст і сіл — це плювок у душу народу, оскільки кожна родина, кожний населений пункт, де є етнічні українці, мають загиблих у наслідок большевицьких репресій. Репресії очолювали ті, кому споруджено ці пам'ятники”.

“Наші дії — це початок кінця перебування ганебного ідола на визначних місцях міст і сіл усієї України. Кривава постать Леніна стане тільки історією, хоча й неприємною. А нові покоління громадян зростатимуть зі сформованою патріотичною свідомістю.

Цих ідолів сьогодні намагаються оберігати їхні духовні нащадки — представники нинішньої антинародної влади, що й нині провадять відверту антиукраїнську політику, знищуючи

наш народ духовно та фізично. Тому кожен такий демонтований бовван — це маленька перемога над телерішніми “ленінцями”, — зазначив депутат-свободівець Олександр Захарчук.

На місці пам'ятника червоному катові передбачено встановити сонячний годинник і великий квітник.

Прес-служба Житомирської обласної організації ВО “Свобода”

Єгор Соболев, “Воля”: “Що робити — запитання до кожної мислячої людини. Причому не лише в Києві, а й у Львові, Донецьку, Харкові, Одесі чи Рівненській області. Тому що є багато підстав очікувати, що влада так само знищить і наше право вибирати (і не вибирати) президента, парламент... Я не повірю, що стільки “Беркута” та “тітушок” із таким “мандатом” бити людей збирали Олександр Попов із Галиною Герогою. І в тюрму не вони нас садили. Бачили б Ви обличчя суддів, які нас туди направили. Чи міліціонерів, які з мигалками везли на околицю міста за ґрати”.

Віктор Чумак, УДАР: “Потрібна інформаційна кампанія для людей. Якби з нами до Київради приходили 10 тисяч киян — розмова з владою була б інша. Так само варто звертатися до Євросоюзу напередодні угоди з Україною”.

Олександр Бригинець, “Батьківщина”: “Тепер Попов вигадає нову причину збирати Київраду — страхова медицина в Києві. Вони щоразу вигадуватимуть соціальну тему для своїх “зборів”. Тому важливо говорити з киянами про їхнє тотальне обкрадання

Спільна дія на захист права обирати владу

Під час круглого столу “Як вигнати прострочену Київраду?” депутати Верховної Ради від опозиції та громадські активісти визначили напрями діяльності з захисту права киян обирати владу.

владою в усіх сферах. І про те, що змінити це можуть вибори”.

Андрій Ілленко, “Свобода”: “Ворог виявився винахідливим. З ними треба діяти як з окупантами, вдаючись до партизанської тактики. Наприклад, робити нестерпним життя депутатів цієї Київради, командирів “Беркута” та “тітушок”. Законними або на межі закону методами. Потрібна адресна персональна дія на тих чиновників, які стають опорою окупаційного режиму”.

Анатолій Велімовський, активіст: “Потрібен єдиний штаб опозиції з громадськими активістами, спільний вихід на вулицю, мільйон листівок і підняття людей на київську конституційну революцію”.

Іван Крулько, “Батьківщина молода”: “Необхідно оскаржувати всі рішення Київради в суді як незаконні. Треба тиснути на парламент, який має призначити вибори міського голови та депутатів Київради”.

Ярослав Діденко, “Кияни разом”: “Депутати погано працюють із людьми. Ми ставимо їм ультиматум — дійте рішучіше. Приходьте раніше в Київраду, блокуйте залу засідань. Парламентарі, блокуйте парламент, поки не призначать вибори. Кличко, Яценюк, Тягнибок мають

особисто очолити цю боротьбу”.

Олексій Грищенко, “Громадянська позиція”: “Лідери опозиції не зацікавлені по-справжньому боротися за вибори в Києві. Потрібний і єдиний опозиційний кандидат у мери”.

Леонід Ємець, “Батьківщина”: “Треба допомагати один одному в

Вл. інф.

Вічна пам'ять

Центральне правління ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка висловлює глибокі співчуття члену Центрального правління, лауреату Національної премії Т. Г. Шевченка, відомому письменнику і громадському діячеві Яремі Петровичу ГОЯНУ з приводу неоправної втрати — смерті дружини Олени Богданівни. Земля їй пухом.

Просвіт'яни

Як співпрацювати з владою

Голова Верховної Ради України в Донецьку хоче бачити європейських учнів і студентів

У День знань із робочим візитом у Донецьк прибув голова Верховної Ради України Володимир Рибак. У програмі перебування було заплановано відвідування загальноосвітньої школи № 55 у Донецьку та Донбаської національної академії будівництва й архітектури в Макіївці.

Марія ОЛІЙНИК,
«Просвіта», м. Донецьк

З аеропорту В. Рибак прибув у школу № 55. У привітальному слові голова Верховної Ради підкреслив, що радий провести День знань зі школярами та вчителями його рідної школи, яка є однією з кращих шкіл Донецька. Цієї осені 450 тисяч дітей України прийшли у перший

інською. Щире здивування Володимира Рибак — чому за 22 роки його рідна школа та дитсадок і досі працюють, як у СРСР, мовою сусідньої держави, хоча підтримати питанням, на яке не може відповісти жодний міський освітній чиновник: де ж решта «відсотків» вихованців дитячих садочків, адже в перші класи з українською мовою вступають навчатися тільки 25 % із 49 %

Володимир Рибак дарує книги українських класиків

За 2 години перебування Володимира Рибак в школі українською прозвучав тільки гімн України. У вишванці була я одна...

Після Донецька ми поїхали у Макіївку, у Донбаську національну академію будівництва й архітектури, де Володимир Рибак узяв участь у церемонії посвячення у студенти 863 першокурсників. Очікуючи прибуття голови ВР, у переповерхньому першокурсниками та викладачами актовому залу лунала з динаміків російська блатота. Потім кілька разів продемонстрували фільм про розваги «внутриузовской студенческой республики», яка починалася з пісні «И Ленин такой молодой, и юный Октябрь впереди».

Нарешті залунала мелодія державного гімну... без слів! Справді, у цій ситуації слова гімну ніяк не могли прозвучати — тут вони ворожі.

На сцену піднявся ректор Євген Горохов — доктор технічних наук, професор, академік Російської академії архітектури і будівельних наук, сказав, що тут вони стануть європейцями, і запросив на сцену Володимира Рибак, голову піклувальної ради ВНЗ, «хорошого будівельника та доброго державного зодчого».

— Тут сидять молоді люди, які будуватимуть підприємства, але основне — будувати нову країну. Ми сподіваємося, що підпишемо угоду про асоційоване членство з Євросоюзом і нам необхідно перейти на європейські стандарти в усьому. На черзі — ухвалення дуже серйозного «Закону про освіту», — повідомив Володимир Рибак. Він підкреслив, що питання фінансування культури та освіти при складанні державного бюджету на 2014 рік повинні розглядатися насамперед. «Нам треба перевернути піраміду, щоб відійти від залишкового принципу фінансування цих галу-

зей. Ми повинні зробити все, щоб в Україні вирости покоління здорових і освічених людей», — зазначив голова парламенту.

На думку Володимира Рибак, «років через двадцять це буде зовсім інше покоління людей, які житимуть у цивілізованій європейській країні. Так далі будувати і жити, як зараз, не можна», — підсумував він.

Донбаська національна академія будівництва й архітектури заснована 1947 року і понад 65 років готує фахівців для будівництва й архітектури спочатку як факультет, а з 1972 року як самостійний вищий навчальний заклад.

2012 року академії, єдиному з будівельних вищих навчальних закладів України, надано статус базової організації Міністерства регіонального розвитку, будівництва і житлово-комунального господарства України з питань науково-технічної діяльності, завдяки чому Донбаська національна академія будівництва й архітектури на підставі прямих угод із Мінрегіоном і наказу міністра стала членом робочої групи Міністерства. І прикро, що в цьому ВНЗ нічого національного. Правда, все-таки в академії на відміну від школи прозвучала українська пісня у чудовому виконанні студентки Джамілі Шахмамедової «Тече вода» та клятва першокурсників українською мовою. Оце і все. А решта: студенти, викладачі, чиновники, ведучі, супровід — спілкувалися винятково російською.

Скориставшись нагодою, я від імені обласної «Просвіти» звернулася до Володимира Рибак з клопотанням про допомогу, а саме про збір коштів серед народних депутатів України на виготовлення та встановлення пам'ятника-погруддя Василю Стусу роботи киянина-політора Бориса Довганя та облаштування

студентського скверу імені Василя Стуса, де буде встановлено пам'ятник.

Адже Верховна Рада України ще 15 травня 2012 року ухвалила Постанову «Про відзначення 75-річчя з дня народження видатного українського поета, політ'язня, Героя України Василя Стуса». Розпорядженням Донецької обласної державної адміністрації 19.03.2013 року створено Організаційний комітет з підготовки і проведення заходів щодо відзначення 75-річчя з дня народження видатного українського поета, політ'язня, Героя України Василя Стуса.

Тричі вже засідав Оргкомітет, але не може й досі затвердити заходи, зокрема проведення V Всеукраїнської конференції «Художнє слово Василя Стуса в контексті української та світової літератури» і фінансування, виготовлення та встановлення пам'ятника Василю Стусу, бо все блокує член Організаційного комітету проректор Донецького національного університету Тетяна Мармазова.

17 грудня 2008 року, за клопотанням ректора (тоді Володимира Павловича Шевченка, академіка НАНУ), трудового колективу ДонНУ та обласної «Просвіти», головою якої є Володимир Шевченко, виконавчий комітет Донецької міської ради ухвалив рішення про встановлення напроти головного корпусу Донецького національного університету пам'ятника Василю Стусу і оформлення студентського скверу ім. Василя Стуса. Ще 28.11.2007 року Донецька міська рада для студентського скверу передала в постійне користування університетові земельну ділянку площею 305 м², на яку 31 січня 2008 року ДонНУ отримав державний акт на право постійного користування для організації відпочинку студентів. Оплачено й виготовлено проект облаштування. Це зробили ще в рамках заходів із ушанування 70-річчя Василя Стуса 2008 року. Тоді ж Донецька облдержадміністрація виділила кошти (150 тисяч гривень) на пам'ятник, але оскільки рішення виконавчого комітету Донецької міської ради видано надто пізно (тільки 27 грудня), то виділені цілі кошти перерахували 25 грудня в бюджет. Коштів на облаштування скверу не було виділено зовсім. Але ДонНУ своїми коштами оплатив виготовлення проекту облаштування скверу. Через кризу 2009 року кошти на пам'ятник не повернули. Обласна «Просвіта» запропонувала включити 2013 року до заходів до 75-річчя Василя Стуса невиконаний 2008-го замір.

Сподіватимемося, що нарешті з допомогою Володимира Рибак пам'ятник Василю Стусу з'явиться. Адже саме тоді, коли Володимир Рибак керував Донецькою міською радою, ухвалили рішення про встановлення меморіальної дошки Василю Стусу, оплатили її виготовлення й урочисто відкрили у вересні 2001 року.

Голова Верховної Ради Володимир Рибак, Марія Олійник, заступник Донецького міського голови Валентин Лактіонов. Другий ряд: народний депутат України Валентин Ландик та голова Донецької облради Андрій Федорук

клас, а 2,5 мільйона — у ВНЗ. «Мрію, — сказав Володимир Рибак, — щоб це молоде покоління жило в європейській Україні». Подарував комп'ютерний клас, уже другий, передав шкільній бібліотеці понад 200 книжок українських класиків і солодощі першокласникам.

«Я закінчив школу № 55 понад 50 років тому. І як голова парламенту, запропонував своїм колегам, народним депутатам України, придбати за кошти матеріальної допомоги й передати школам книги, техніку, обладнання», — підкреслив він.

Директор школи Олена Богат подякувала за подарунки, запросила на традиційну лінійку з піснями і танцями. Усе це відбувалося російською мовою, без жодної ознаки, що ця школа — в Україні, а не в Росії. А вже в комп'ютерному класі, де Володимир Рибак демонстрували фільм про школу — зрозуміло, теж російською, він запитав, якою мовою ведеться навчання у його рідній школі? У відповідь почув, що ВИНЯТКОВО РОСІЙСЬКОЮ навчаються в 11 класах 250 дітей, так само навчатимуться 34 першокласники. Сказали це з гордістю. На що Володимир Рибак зі здивуванням запитав: «Чому?» І розповів, як йому було складно у перші дні його головування у Верховній Раді України через погане володіння українською мовою. Міські чиновники почали поспіхом пояснювати, що дитячий садочок, звідки діти приходять у цю школу, російськомовний, тому й школа змушена продовжувати навчання російською. Але вже нині 49 % дітей у дитсадках виховуються укра-

заявлених? Сподіваюся, що дирекції та чиновництву є над чим подумати і... не чинити перешкоди навчання дітей українською державною мовою в м. Донецьку.

Між іншим на сайті цієї школи читаємо: «Семилетня школа с 1934 г. перерастает в десятилетнюю (начат набор в 8-е классы). Росло число учащихся. В школе были **русские, украинские и татарские** классы». Отже, в 30-ті роки школа була ще тримовна, а в НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ — одномовна, русскоязычна.

V Всеукраїнська науково-теоретична конференція «Художнє слово Василя Стуса в контексті української та світової літератури»

Донецький національний університет разом з Інститутом літератури імені Тараса Шевченка НАНУ та Інститутом української мови НАНУ, Всеукраїнським товариством «Просвіта» імені Тараса Шевченка запрошують узяти участь у V Всеукраїнській науково-теоретичній конференції «Художнє слово Василя Стуса в контексті української та світової літератури», що відбудеться 27—28 листопада 2013 року в Донецькому національному університеті.

Передбачено роботу таких секцій:

1. Філософсько-екзистенційний дискурс художньої спадщини Василя Стуса.
 2. Національно-естетичні концепти Василя Стуса.
 3. Мовний світ Василя Стуса: новаторство і проблема авторського словника. Корпус текстів поета.
 4. Епістолярій Василя Стуса: лінгвістичні дослідження.
- Попередній розклад конференції:
- 26.11.2013 — заїзд учасників, реєстрація;
 - 27.11.2013 — пленарне засідання, робота секцій, засідання круглих столів.
 - 28.11.2013 — засідання секцій, підсумкове пленарне засідання.

Матеріали конференції будуть опубліковані в окремому збірнику наукових праць (для тих, хто бажає, матеріали можна подати до фахових видань «Актуальні проблеми літературознавства» та «Лінгвістичні студії» (наукометричне видання (див. вимоги до оформлення за адресою: mova.dn.ua)).

Електронний варіант матеріалів просимо надсилати до 20 жовтня 2013 року на адресу: o.l.putilina@gmail.com (тема: Василь Стус).

Тел. для довідок: +38 062 302 09 45 — кафедра української мови та прикладної лінгвістики.

Оргкомітет

Олексій КУРІННИЙ,
директор програми

“Права націй, національних меншин та корінних народів за національним і міжнародним правом” Центру міжнародного захисту прав людини НаУКМА, заступник голови Київського міського об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка

Упродовж усього періоду своєї новітньої історії Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка було дієвою силою у боротьбі за відродження українства, української мови, культури й історичної пам’яті, виступаючи в авангарді суспільно-політичних процесів в Україні, а також їх політико-правового вираження. Перебуваючи під пильною увагою громадськості, просвітяни — і місцеві активісти, і керівництво мережі на центральному й регіональному рівнях, мають дбати не лише про невинність і дієвість україноцентричного чину, його суспільну значущість, а й про правомірність свого статусу та діяльності — тобто про функціонування у рамках українського правового поля. Юридична легітимізація суспільної мережі є надважливою в сучасних українських реаліях утвердження бруталізованого позитивізму; особливо показово така злободенність легітимізації простежується на прикладі цькування владою “незаконного” кримськотатарського Меджлісу, що оголошується мало не “самочинним зібранням”.

Щодо “Просвіти” — необхідною складовою такої легітимізації є відповідна букві закону організаційно-правова форма (яка за Цивільним кодексом є обов’язковою для юридичних осіб приватного права, тобто і для “Просвіти”), що уможливить дієве й повноцінне виконання її завдань із утвердження національної ідеї, мови, культури й свідомості українства, а також відсутність до неї питань із боку державної влади й публічної адміністрації на місцях. Визначений іще на початку 1990-х рр. і підтверджений Статутом правовий статус “Просвіти” залишався незмінним впродовж останніх 20 років, коли законодавство про громадські організації істотно не змінювалося. Розгляньмо його.

Згідно із приписами чинного Статуту, Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка є **громадською організацією** культурно-просвітницького спрямування. У Розділі 3-му Статуту зазначено, що “Просвіта” допускає членство окремих громадян і колективів — хоча чітко не сказано про можливість індивідуалізованого членства саме юридичних осіб як суб’єктів із самостійною волею, незалежною від волі її членів. На основі положень попереднього Закону України “Про об’єднання громадян” від 1992 р.¹ (а саме ст. 14 — у разі реєстрації об’єднання громадян набуває статус юридичної особи), а також виходя-

У ногу з часом: який шлях обере «Просвіта» відповідно до новітніх вимог Закону?

чи зі змісту ст. 19 Конституції України (де йдеться про можливість громадян здійснювати всі дії, зокрема і юридично значущі, якщо вони не заборонені законом), а також Статуту “Просвіти” — протягом двох десятиліть поволі сформувалась існуюча нині просвітянська структура, коли з одного боку існує “Просвіта” як всеукраїнська громадська організація із мережею місцевих осередків (відповідно до ст. 12 нині вже не чинного Закону).

Але не тільки. Окрім місцевих осередків “Просвіти” без статусу юридичної особи існує певна кількість місцевих “Просвіт”, зареєстрованих як самостійні громадські організації зі статусом юридичної особи, тобто формально — цілком незалежних від первинної ВУТ “Просвіта”, які, втім, сповідують просвітянську ідеологію і цінності та використовують “просвітянський” бренд. Разом із тим далеко не завжди такі осередки підконтрольні й підвітні керівним органам первинної, основної “Просвіти”.

У цій ситуації найпроблематичнішим видається навіть не стільки цілкомита самостійність таких осередків-організацій в ухваленні рішень, **скільки масштаби цього явища:** кількість таких організацій і їхня присутність на всіх рівнях — від місцевого до регіонального. У цьому контексті необхідно згадати аналітичну розвідку “Молодої Просвіти” Київщини. Назва матеріалу промовиста: **“Півсотні “Просвіт”, з них три всеукраїнські”**². Наводяться приклади, що в селі Михайлівському Новомиколаївського району Запорізької області формально юридично існує... ще одне Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Т. Шевченка, громадська організація, зареєстрована 14.12.1995 р. “Певно, це один із місцевих осередків “Просвіти”, але маємо ось таку юридичну колізію”. Автори розвідки зазначають: “Ситуація із реєстрацією на місцях осередків товариства взагалі цікава. Замість них по всій Україні створюються **місцеві громадські організації**”. Третій “блок” — це “Молода Просвіта”. За логікою, — стверджують автори, — теж мало б існувати єдина Всеукраїнська молодіжна громадська організація “Молода Просвіта”, зареєстрована 31.10.2002 року. Але й тут усе не так просто: існує з десяток **юридично незалежних обласних і районних організацій**. Таким чином, сьогодні в Україні є **55 юридично незалежних організацій**, які мають офіційну назву, статутні положення й завдання — подібні до ВУТ “Просвіта”, зареєстрованого 23.01.1992 (очільник — Павло Мовчан).

Автори розвідки звинувачують у такій ситуації державних службовців, які займалися легалізацією діяльності об’єднань громадян. Разом із тим така ситуація стала можливою і відповідно до приписів чинного сьогодні Статуту ВУТ “Просвіта”, за яким — з одного боку — основою Товариства є первинні осередки, що входять до районних, міських об’єднань і беруться в них на облік (як і районні / міські об’єднання, а з іншого — “первинні осередки Товариства “Просвіта” **набувають статусу юридичної особи** після реєстрації у встановленому законом порядку. Отже, нечітко закладену в законодавстві проблему було посилено у положеннях Статуту ВУТ “Просвіта”, який потребує невідкладного доопрацювання шляхом внесення змін і доповнень щодо структури ВУТ.

Разом із тим необхідність перегляду Статуту “Просвіти” випливає і з кардинальної зміни законодавства. Понад півтора року тому, ще 22 березня 2012 р. було ухвалено новий Закон України “Про громадські об’єднання”, що змінив собою морально застарілий та багато у чому суперечливий Закон від 1992 р. 1 вересня 2013 р. цей Закон набув чинності, тож усі зареєстровані в Україні об’єднання громадян (але не політичні партії, не професійні спілки) мають узгодити свою діяльність й організаційно-правову форму та структуру згідно з ним.

За п. 7 Розділу V нового Закону (“Прикінцеві положення”) Всеукраїнські громадські організації, зареєстровані на день введення цього Закону в дію (тобто і ВУТ “Просвіта”), вважаються **громадськими організаціями, що підтвердили свій всеукраїнський статус**. Тобто за новим Законом ВУТ “Просвіта” автоматично зберегла свій попередній правовий статус. Проте за тим же п. 7, **місцеві осередки** таких громадських організацій можуть враховуватися для цілей цього Закону як **їх відокремлені підрозділи** протягом строку, визначеного пунктом 8. Згідно із цим пунктом, правовий статус **місцевих осередків громадських організацій, які діяли зі статусом юридичної особи** на день введення Закону в дію, має бути приведений у відповідність із цим Законом протягом **п’яти років** із дня введення його в дію (тобто до 1 січня 2018 року, адже за п. 1 перехідних положень, Закон набув чинності 1 січня 2013 року). “Рішення про **припинення таких осередків** як юридичних осіб приймається вищим органом управління громадської організації”. Тож формально юридично існуючі осередки “Просвіти” має бути припинено, фактично ж вони мають бути перетворені на відокремлені підрозділи основної ВУТ “Просвіта”. Необхідність такої реорганізації визначено ст. 13 Закону, за якою громадське об’єднання зі статусом юридичної особи може мати відокремлені підрозділи, які **не є юридичними особами**.

Отже, постає делікатна проблема вибору оптимального правового статусу й організаційно-правової форми для ВУТ “Просвіта” — і кожна з можливих альтернатив має як переваги, так і недоліки.

Перевагами збереження “Просвіти” як всеукраїнської **громадської організації** є відсутність потреби у перереєстрації “Просвіти” (адже, як сказано вище, “Просвіта” автоматично зберегла такий статус) й у внесенні радикальних змін до Статуту (що фактично означало б докорінний його перегляд і ухвалення нової редакції). Принципово, що істотно посилюється внутрішня цілісність “Просвіти” й координованість її діяльності. Адже сама ця новела Закону спрямована на надання юридичній особі значно більшого контролю за філіями та представництвами і переданим їм майном. Адже, як уже було сказано, у період дії попереднього Закону осередки створювалися незалежно від рішень “материнської” громадської організації окремими фізичними особами, контролювалися такими фізичними особами і могли вийти зі складу такої організації **разом із усім переданим їм майном**³. Справді, за цитованим п. 8 перехідних положень нового Закону, “ правонаступником майна, активів і пасивів таких осередків є відповідна громадська організація”. Логічно,

що місцеві активісти-засновники не матимуть бажання передавати у власність центральній організації майно, яке вони виділили із власних ресурсів чи ж здобули власною діяльністю. Тому зрозумілими мінусами збереження такого “статусу кво” в новітніх умовах стане напруження у взаємовідносинах із “лояльними” осередками, які мають статус юридичної особи. Вірогідна достаточна втрата будь-якого впливу первинної “Просвіти” на численні самочинно створені осередки, які можуть і надалі довгий час зберігати існуючі “просвітянські” найменування, а отже, й використовувати “просвітянський” бренд і репутацію. Усе це може спричинити хвилю “розколив” і відособлення із взаємними звинуваченнями й публічними заявами — порівняну лише з церковним розколом початку 90-х та з розпадом партійної структури Соціалістичної партії й “Нашої України”.

Альтернативою “стабілізаційно-розкольному” варіанту, на мій погляд, видається зміна “Просвітою” своєї організаційно-правової форми — із громадської організації на громадську спілку. Так, згідно із ч. 4 ст. 1 нового Закону, громадська спілка — це громадське об’єднання, засновниками якого є **юридичні особи приватного права**, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи (тобто пересічні громадяни). За ч. 2 ст. 7 Закону засновниками громадської спілки можуть бути юридичні особи приватного права, яку створюють на підставі установчих документів (статуту чи засновницького договору)⁴. У такому разі необхідною стане **формальна перереєстрація “Просвіти”** вже як громадської спілки. Така перереєстрація формально юридично означатиме створення принципово нової “Просвіти”, засновниками якої вже будуть не видатні громадські діячі України, але **громадські об’єднання зі статусом юридичної особи** — тобто місцеві організації-осередки ВУТ “Просвіта”, насамперед обласні. При цьому і членами (учасниками) такої новоствореної спілки можуть бути юридичні **особи приватного права та фізичні особи**. Певна децентралізація ВУТ “Просвіта” як громадської спілки означатиме збереження самоврядування, місцевих громадських організацій — колишніх осередків і щодо власної діяльності, і щодо майна і коштів, що має задовольнити місцевих активістів. Тож створення громадської спілки “Просвіта”, на мою думку, видається більш прийнятним і конструктивним для збереження місцевої мережі “Просвіти” та її репутації, яка, зрозуміло, у свідомості суспільства зберігатиметься винятково за найбільшою і найавторитетнішою “просвітянською” організацією — ВУТ “Просвіта”.

¹ Закон України “Про об’єднання громадян” від 16.06.1992 № 2460-XII // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2460-12/print1360582710174051>.

² http://molodaprosvita.at.ua/publ/pivsotni_prosvit_z_nikh_tri_vseukrajinski/3-1-0-17.

³ Соколенко Н. 3 1 січня 2013 р. вступає в дію новий Закон “Про громадські об’єднання”. Заява авторів Закону. — 31.12.2012 // <http://blogs.pravda.com.ua/authors/sokolenko/50e1508b5c67e/>.

⁴ Закон України “Про громадські об’єднання” від 22.03.2012 № 4572-VI // <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print1360598230426202>.

«Перезавантаження» «Просвіти» — ким і для чого?

Марія КОЗАК,
просвітянка, Львів

Але коли була опублікована стаття «Монолог про «перезавантаження», захотілося додати чогось свого. З'явилось відчуття тривоги, що на емоціях забудемо, для чого ми в «Просвіті», і заради абстрактного «перезавантаження» вона просто перестане існувати як одне ціле. Можливо, це мета перезавантажувальників...

Спершу трохи суб'єктивних думок про Василя Чепурного, газету «Сіверщина», чернігівську «Просвіту». Треба віддати належне багаторічній праці голови чернігівської «Просвіти» Василя Чепурного. Приємно, що коли згадуєш про «Просвіту», чернігівці знають голову, знають організацію, її справи... У мандрах Україною до рук потрапляли різноманітні просвітянські видання, які є в кожному регіоні. Про газету «Сіверщина» до цього діалогу чула, але потримати в руках не довелося. Тому було цікаво познайомитися з цим чернігівським виданням. Хотілося проаналізувати висвітлення в газеті важливих політичних тем, їхню послідовність. Мушу сказати — це не просвітянська газета, це звичай-

Коли на очі потрапила стаття «Про успіхи, перезавантаження і душевну гармонію», промайнуло кілька думок: для чого публікувати подібний діалог, якщо він насправді є тільки безпредметним діалогом із певними неперевіреними фактами, кому потрібне «перезавантаження» останньої структурованої української організації, яка мета цих балачок за тієї ситуації в країні, що склалася з мовою, з музеями, коли йде системний наступ на все українське, в умовах перемоги російського та пострадянського елементу в інформаційній війні, за повної відсутності харизматичних лідерів?

ний регіональний тижневик під ім'ям «Просвіти», так би мовити, комерційний проект. І це чудово, що газета цікава загалом, видається вже стільки років.

У діалозі згадується ім'я Петра Маковського зі Стрия, так звані економічні ініціативи просвітян. Колись кредитну спілку, про яку згадується в статті, очолював Петро Маковський (він і зараз у керівних органах цієї установи), вона була просвітянською, а потім скасувала цю ознаку. Але досі в певній економічній групі у Стрию експлуатують ім'я «Просвіти» і греко-католицької церкви, — бо це спрацьовує. Про певні просвітянські заходи, які організовував Петро Маковський у Тернополі, навіть не знала тернопільська «Просвіта». Це також про щось свідчить...

Погоджуюсь із Володимиром Ференцом, що у цій дискусії «перезавантаження» — тільки слово, яке звучить по-новому, а не програма дій, не стратегічне бачення.

Будь-яка громадська організація може стати місцем маніпуляцій із демократичними принципами її побудови, якщо її члени не готові до цього, якщо немає культури жорсткого дотримання статутів, сліда членських внесків, виконання поточних обов'язків, здобутки. Тоді дуже добре спрацьовують гасла на кшталт «перезавантаження», «нам потрібні молоді» і т. ін.

Не секрет, що комсомольський актив учили, як правильно провести збори, як переобирати, як маніпулювати на зборах... Ці методи живі й нині. В Україні вже є низка «перезавантажених «Просвіт», очолених «новою кров'ю», у яких відібрали приміщення у центрі міста, або вони стоять пустою і там нічого не відбувається. Якщо приміщення було приватизоване, то створювалася міська

«Просвіта» на противагу районній (наприклад) і забиралося приміщення. А зараз ці приміщення в оренді, тільки не відомо кому ця оренда іде. А на папері все гарно... На щастя, ці випадки поодинокі, і це за честь і Централі, і всім просвітянам на місцях.

Щодо економічної діяльності «Просвіти» — і тут багато не дуже позитивного досвіду і, зрештою, господарювання ніколи не було метою діяльності «Просвіти». Вона вчила людей господарювати, її вихованці створили економічні організації (Маслосоюз, «Сільський господар» і т. ін.), але це ніколи не було її метою. Те, що «Просвіту» можна використати в бізнесових інтересах, погратися вчергове на патріотичних почуттях людей — це факт, і навіть для когось дуже цікавий у наш час багаторівневого маркетингу.

Тому «Просвіта» має бути насамперед організацією самодостатніх людей, які об'єднані спільним світоглядом, спільними іде-

ми, спільним баченням майбутнього. І дискусія має перенестися з площини, «що має робити «Просвіта», у площину, «що ми (я) маємо зробити для «Просвіти», для свого народу, для кращого майбутнього України...».

Мене не буде на цьому з'їзді за статусом, хоча мій стаж у «Просвіті» досить вагомий — від самих початків. Але на цьому з'їзді будуть агенти спецслужб із мандатами, і справа, і зліва від кордону, і зсередини. Усі будуть у вишиванках. Тому просвітяни, які є просвітянами, повинні усвідомлювати, що це буде їхній бій. Інакше «Просвіту» чекає доля Руху. Ми — остання велика реальна організація, яка лишилася на мапі України...

Р. С. Щодо газет. Кожна серйозна організація повинна мати одну центральну газету, а регіональні мають право на існування. «Слово Просвіти» цю місію виконує, і багатьох із ідеологічної точки зору це не влаштовує. У цьому довелось пересвідчитися в приватних розмовах. Навіть було несподівано, що працівники деяких розтиражованих видань просто роздратовані її існуванням, хоча, здавалося б, ця газета їм не конкурент...

На День Незалежності — в Одесу...

Оксана СЕМЕНЮК,
Львів, Галицьке РО ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка

Багато людей відпочивало в Одесі, відвідувало екскурсії «Бандитська Одеса» або шось на кшталт того, ходили по Дерибасівській, ходили Потьомкінськими сходами, відвідували Привіз. Здавалося, ці банальні штампи вже не змінять обличчя міста. Але наша цьогорічна мандрівка показала нам іншу Одесу, з іншим обличчям — українським...

Спочатку був Овідіополь. Нас зустріли Володимир Левчук, колишній голова Овідіопольської РДА, та Ігор Сапожников, доктор історичних наук, археолог. Гостинні господарі показали місто, розповіли про давню історію містечка Аджидер і сучасного Овідіополя. Провели нас на розкопки Аджидерської фортеці. Приємно було зустрітись із археологами, подивитися на знайдені фундаменти, познайомитися з планами відновлення частини фортеці. Потішило, що навіть у цих польових умовах, на розкопках є невеличка музейна експозиція в наметах. Відкриттям для нас стало відвідання спортивного комплексу, який за своїми технічними характеристиками не поступається кращим спортивним критим залам світу, має спеціальну систему газового підігріву під дахом. І діти Овідіополя відвідують усі секції безкоштовно.

Потім ми відвідали старовинну фортецю Білгорода-Дністровського, або Аккерману. Екскурсія з Ігорем Сапожниковим була змістовною, цікавою і важливою для нас. Ми дізналися багато з історії,

цікаві факти, поспілкувалися на теми сьогодення. Це був справжній День Незалежності.

У Білгороді-Дністровському побачили чи не найбільшу фортецю України. Для відвідувачів тут є багато привабливих місць: музеї, інтерактивні майданчики, крамнички з сувенірами, кафе. Хоча підніматися на стіни заборонено, але туристи відважуються на це. Не виняток і наша група. Через стрільниці ми оцінили велич споруди, побачили краєвиди.

До Одеси ми повернулися через виноградники Шабо. Виявляється, у XVIII—XIX ст. тут жили собаки, які з'їдали зрілий виноград у швейцарсько-німецьких колоністів графа Шабо.

А Одеса, яку показав нам доктор історичних наук Тарас Гончарук, зачарувала. Його розповідь про те, що Одеса збагатилася на українському зерні, про півтора мільйона чумацьких возів, які

доправляли це зерно зі всієї України, думаю, не почувеш на жодній екскурсії.

Із ним ми побачили будинок «Просвіти», будинок Михайла Комарова — великого патріота й організатора українського життя в Одесі. У гості до Михайла Комарова приїздили Леся Українка, Соломія Крушельницька. А дружба з Іваном Франком, який жив у нього, коли лікувався в Одесі, тривала до кінця життя. Михайло Комаров долучився до створення і працював у зведеній бібліотеці в Одесі, яка розташовувалася в розкішній будівлі побудованій 1904—1906 рр. за проектом відомого українського архітектора Ф. П. Нестурхи.

А ще почули про Юрія Липу, побачили провулок Шухевича, дізналися про активність одеситів в УНР. Відвідали пам'ятники Іванові Франку, Тарасові Шевченку. Єдиний пам'ятник із конем в Одесі наказному отаману

Антону Головатому вражає свою композицією, задумом облаштування площі навколо нього (символізує Україну). Його побудову ініціював В'ячеслав Чорновіл.

Теплом українського світу огорнув нас Кафедральний собор Різдва Христового, де відбувалося хрещення дівчинки Оленки. Батьки, хрещені батьки, гості — всі в українських строях, відправа українською, чудові світлі розписи на стінах, образи під рушниками, свічки створювали рідний образ Одеси.

Після цього ми відвідали Український дім, що на Катериненській, 77. А там нас вітали коропаєм, піснями, дружньою розмовою. Власним коштом родина Чайчуків викупила цей будинок, о б л а ш т у в а л а, вдихнула в нього український дух. Думаю, обов'язок кожного українця, який мандрує Одещиною, зайти в Український дім,

поцікавитися українським життям, відвідати виставкову залу і придбати щось у книгарні Галини Дольник, багатолітньої голови Одеської «Просвіти».

В Українському домі нас чекала презентація книжки «Українське весілля», виставка робіт Лариси Дем'янишиної, заступника голови Товариства «Просвіта» в м. Южне Одеської області, які стали ілюстраціями до цієї книги. Це чудове видання з нотами, віршами, обрядовістю, прекрасними ілюстраціями — дороговказ до кращого майбутнього, рецепт, що тільки наша дія, єдність виведе нас до тієї України, про яку мріємо.

Дорогою додому ділилися враженнями. Хтось згадував, що Тараса Гончарука запитували: «Звідки Ви родом?», тому що його українська викликала заздрість, а він відповів: «Я з Одеси, і батьки мої з Одеси, ми корінні одесити». Сподобався ширший відгук про Ігоря Сапожнікова, який «родом із Кронштадта»: «Спочатку мені здавалося, що він трохи підлаштовується під нас, а потім я зрозуміла, що він на боці правди». Обговорювали, скільки зусиль треба докласти Наталі Чайчук, щоб цей дім жив. Ми згадували, як співали біля пам'ятника Шевченку, як купалися в теплом морі і думали про повернення.

Дай, Боже, розуму!

Заява Правління Луганського обласного об'єднання ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка

На превеликий жаль, не сьогодні і не вчора почалися залаштункові суперечності у стосунках між активістами окремих просвітянських об'єднань і Центральним Правлінням ВУТ «Просвіта». Сьогодні вже важко сказати, хто ці суперечності ініціював та інспірував, адже критичні зауваження на адресу нинішнього керівництва «Просвіти» лунали з різних областей України та із середовища української діаспори. Як результат, ці тенденції вихлопнулися у відкриті «полемику» на сторінках просвітянської газети «Слово Просвіти», учасниками якої стали головний редактор газети Любов Голота й очільник чернігівського обласного просвітянського об'єднання Василь Чепурний. Але що це за «полемика»? Чи не стоять за нею намагання певних сил свідомо чи несвідомо зруйнувати найстарішу національну громадську організацію України, яка наполегливо виконує патріотичну роботу ще від кінця 1860-х років? Тим більше, що не завжди конструктивні намагання кожного довести своє посягли певний сумнів у просвітянському загалі саме напередодні чергового з'їзду просвітянського товариства. І все це знову змушує задуматися над традиційним, на жаль, для українців питанням — чому у своїй хаті ми не можемо дійти згоди, навіть у доленосний для всієї нації та держави час?

Як християни, твердо знаємо: ми всі не без гріха. То чому ж іноді так завзято вишукуємо скалку в оці ближнього, не помічаючи колоди у власному? І чи не час пригадати крилаті слова Івана Франка про те, що всі ми повинні навчитися чути себе українцями?

Аби не бути упередженими, спробуємо об'єктивно проаналізувати ситуацію, що сьогодні склалася у Всеукраїнському товаристві «Просвіта» імені Тараса Шевченка, та зробити відповідні висновки. В окремих просвітянських об'єднаннях обговорюється ідея «перезавантаження» просвітянського товариства з метою зробити його більш «розкрученим», впливовішим у суспільно-політичному житті, привабливішим для молоді нашої держави. Ідея не нова. Пам'ятається, ще 1997 року лунало з уст поважних столичних просвітян, що «Просвіта», мовляв, уже «стара». І значною мірою це тоді було так. Проте час не

стояв на місці. Після кількох спроб було утверджено «Молоду Просвіту» на загальнонаціональному рівні, деякі з її колишніх керівників тепер провідні члени «дорослого» просвітянського товариства. Водночас активізувалося життя регіональних і місцевих об'єднань — і тут без фальшивої скромності можна навести приклад Луганщини, де не лише обласне Правління систематично проводить ті чи ті загальнонаціональні й культурологічні заходи, а й молоді просвітяни мають свою позицію, висловлюючи її у пресі та Інтернет-виданнях.

Варто зазначити, що активне сприяння в досягненні своїх успіхів ми постійно відчували з боку Центрального Правління «Просвіти». Зокрема вагому організаційну, інформаційну, правову й методичну підтримку ми отримували від голови Товариства Павла Мовчана, члена Центрального Правління — покійного Анатолія Погрібно-го, Олександра Пономарева, Івана Ющука та інших, які не тільки у кращі часи, а навіть за сучасних умов «янукобаччини», коли немає регулярного фінансування та постійно відчутний тиск україножерів, цілеспрямовано ведуть (хай і не завжди яскраво й ефектно) копітку працю, спрямовану на пробудження національної свідомості співвітчизників, захист української мови як єдиної державної в Україні, оборону правдивої вітчизняної історії, відродження етнокультури, давніх народних традицій. І такий результат досягається поступово, в міру знаходження необхідного людського, матеріального та фінансового ресурсу.

Думка ж шановного пана Василя Чепурного щодо акцентування на господарських аспектах діяльності товариства (яка не позбавлена рації, але яку надто складно впровадити за сучасних умов) нам уявляється не зовсім вдалою з огляду як на передбачену Статутом ВУТ «Просвіта» неприбутковість товариства як громадської організації, так і фактичну відсутність реальних можливостей для створення «Маслосоюзів» в умовах гіперурбанізованого XXI століття.

У жодному разі не відкидаючи вагомий досвід Василя Чепурного в організації економічної діяльності просвітян Сіверського краю та прихильно сприймаючи його конструктивні думки, все ж зауважимо, що методи діяльності «Просвіти», прийнятні

на аграрній Чернігівщині, не спрацюють в усій Україні, більшість населення якої сконцентрована у промислових районах Донбасу, Придніпров'я, Львівщини, містах-мільйонниках. Мабуть, було б доречно доручити п. Чепурному кураторство низкою суміжних обласних об'єднань, де він зі своєю командою міг би поширювати накопичений над Десною позитивний досвід. Проте в загальнодержавних масштабах переведення діяльності Товариства на нові рейки ми вважаємо ризикованим і не до кінця обдуманим. При тому залишаємося переконаними, що кращі риси Чернігівської «Просвіти» будуть упроваджені в щоденну діяльність новообраним Центральним правлінням.

Вважаємо за потрібне застеретти делегатів прийдешнього просвітянського з'їзду від надмірного захоплення бажанням деяких відомих керівників окремих політичних партій — колишніх народних депутатів, що в народі вже дістали загальну назву «диванних», долучитися до керівництва «Просвіти». Якщо вони не досягли значних успіхів у веденні партійної роботи, то що можна чекати від їхньої діяльності у громадській організації?

Водночас ми впевнені, що оптимальною кандидатурою на посаду голови ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка на новий термін, що зможе, не відхиляючись від наміченого курсу, надалі спрямовувати просвітянський корабель на «повний уперед», є постать його багаторічного керівника, народного депутата України п'яти скликань Павла Мовчана, альтернативи якому на сьогодні просто немає.

Але цього замало. Ми також вважаємо, що за надскладних умов випробування, яких сьогодні зазнає «Просвіта» й уся наша держава, перед якою стоїть питання руба — «бути чи не бути?», тобто бути в Європі чи повернутися до Азії, найважливішою є згуртованість просвітянських лав і максимальна жертвовність і відданість загальнонаціональній справі кожного члена Товариства, всіх патріотів України. «Здобудеш чи згинеш», — це гасло українських націоналістів сьогодні, як ніколи, актуальне.

Тож — уперед до справді української, Шевченківської України! Дай нам, Боже, розуму і здорового глузду!

Ухвалено одностайно на засіданні Правління Луганського обласного об'єднання ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка 28 серпня 2013 року.

Володимир СЕМИСТЯГА,
голова об'єднання

Професор Олександр ПОНОМАРІВ: «Нам не час роз'єднуватися»

Останнім часом з'явилося багато охочих реформувати, перебудувати, перезавантажити, «Просвіту» чи зробити з нею ще щось. Але перш ніж це здійснити, потрібно замислитися про наслідки таких перетворень. Насамперед згадаймо, у якій країні живемо. Нинішня влада штучно ділить Україну на українськомовну й російськомовну, невідомо чому віддаючи перевагу останній. Міністри та інші урядовці демонстративно розмовляють мовою сусідньої держави. До Дня незалежності Президент нагородив українськими відзнаками людей, що належно не виконують своїх обов'язків або взагалі проводять антиукраїнську політику. Для ведення святкового концерту на головному майдані столиці запрошують чоловіка, що не володіє українською мовою. А чого варте відзначення 1025-річчя Хрещення Руси-України, яке москоські гості Кирило й Путін використали для дальшого утвердження в Україні «руського мира». А витівки російської митниці з українськими товарами на кордоні? А вбивство українських рибалок в Озівському морі? Перелік можна вести далі й далі.

Словом, нам не час роз'єднуватися та створювати якісь особливі обласні чи районні просвіти. «Просвіта» в нас була, є та буде одна. Її голова Павло Мовчан має великий досвід в утвердженні української мови й духовності, тому в цей час його варто знову переобрати. Гордістю нашого Товариства є газета «Слово Просвіти», одна з найкращих газет України. За умов безгрошів'я, з невеликим редакційним колективом її творить відома письменниця й публіцистка Любов Голота. Просвітяни в усіх куточках України мусять підтримати «Слово Просвіти», організувавши його передплату. Це дало б змогу збільшити наклад видання і доносити правдиве патріотичне слово до якнайширших кіл читачів. Антиукраїнським діям влади ми повинні протиставити свою єдність і рішучість в обороні соборної Української держави і єдиної державної — української мови.

Гордістю нашого Товариства є газета «Слово Просвіти», одна з найкращих газет України. За умов безгрошів'я, з невеликим редакційним колективом її творить відома письменниця й публіцистка Любов Голота. Просвітяни в усіх куточках України мусять підтримати «Слово Просвіти», організувавши його передплату. Це дало б змогу збільшити наклад видання і доносити правдиве патріотичне слово до якнайширших кіл читачів. Антиукраїнським діям влади ми повинні протиставити свою єдність і рішучість в обороні соборної Української держави і єдиної державної — української мови.

Гордістю нашого Товариства є газета «Слово Просвіти», одна з найкращих газет України. За умов безгрошів'я, з невеликим редакційним колективом її творить відома письменниця й публіцистка Любов Голота. Просвітяни в усіх куточках України мусять підтримати «Слово Просвіти», організувавши його передплату. Це дало б змогу збільшити наклад видання і доносити правдиве патріотичне слово до якнайширших кіл читачів. Антиукраїнським діям влади ми повинні протиставити свою єдність і рішучість в обороні соборної Української держави і єдиної державної — української мови.

Товариство Української Мови на «Українських Днях» у Чикаго

Віра БОДНАРУК,
професор, голова ТУМ-Чикаго

Члени Товариства Української Мови (ТУМ-Чикаго) мали нагоду показати українській громаді книжки та журнали, надруковані «Просвітою» в різних областях України; на традиційних «Українських Днях», 24—25 серпня 2013 р., які відбувалися в річницю Незалежності України в місцевому парку в Чикаго.

На цей велелюдний фестиваль, організований Українським Конгресовим Комітетом Америки-відділ Іллінойс, приходять тисячі людей, щоб зустрітися з друзями, послухати співаків, побачити танцюристів, оглянути столи з різним крамом та придбати записи українських пісень.

ТУМ-Чикаго вже неодноразово бере участь у фестивалі, цього року демонструючи публікації «Просвіти» з Києва, Харкова, Донецька, Запоріжжя, Дніпропетровська,

Чернігова, Хмельницького, Рівного, Луцька, Тернополя, Закарпаття та Івано-Франківська. Цим осередкам ТУМ допомагає фінансово.

А найновішу книжку про співпрацю обласних «Просвіт» із ТУМ-Чикаго «Мости в Ук-

раїну» видали цього року в Донецьку. Її можна було придбати на фестивалі.

Управа ТУМ-Чикаго вітає організаторів «Українських Днів» на чолі з др. Олесем Стрільчуком із великим успіхом у пропагуванні української мови й культури, бажає успіхів у майбутньому.

Богдан Боднарчук, др. Юліан Куляс — президент Фондації «Спадщина», Віра Боднарчук, Роман Завадович — голова Пласту в Чикаго

Павло Гриценко — лауреат премії ім. Софії Русової

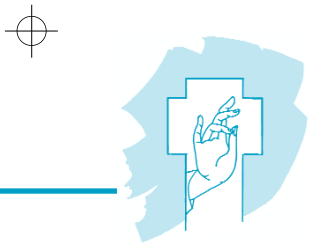
Директор Інституту української мови НАНУ, доктор філологічних наук, голова

Міжнародного конкурсу з української мови ім. Петра Яцика Павло Гриценко став лауреатом премії ім. Софії Русової.

Цю премію — на відзначення самовідданої праці для утвердження національної ідеї й підвищення соціального престижу державної мови в Україні — заснували Ліга українських меценатів і Клуб «Ярослав Вал». Цьогоріч премію присуджено вдруге.

Прес-служба
Ліги українських меценатів

«Соловецька проща» — 2013:

Закінчення.

Початок у ч. 32, 34 за 2013 р.

“Соловецький архіпелаг складається зі 110 островів, загальною площею близько 300 км². Найбільший за площею острів Великий Соловецький — 225 км². Наступний — о. Анзерський (“Анзер” у перекладі з вепської мови — “Дуже витягнутий острів”). Його площа 47 км². Острів Велика Муксалма — 17 км². Далі йдуть острови Мала Муксалма, Великий і Малий Заяцькі, — площа кожного з них близько 1 км². Інша площа припадає на невеликі острові, вкриті рослинністю, розташовані в акваторії Великого Соловецького острова, так звані луди.

На утворення Соловецького архіпелагу вплинуло три сили: тектоніка, льодовик і море.

Близько двох мільярдів років тому під час активних тектонічних дій на земній кулі, на виході з Онезької затоки утворилося підняття суходолу — платформа майбутніх островів. Близько 18 млн років тому під час чергового заледеніння на Землі льодовик потужністю близько 3 км рухався з північного заходу до сучасних Соловків. З собою він приніс гранітні валуни — уламки верхівок скель на Кольському півострові. Підняття суходолу загальмувало рух валунів. Так утворилися острови. Після танення льоду відкрилися множинні валунні острови, площею близько 1/3 від сучасного архіпелагу. Далі, повільно піднімаючись з моря, острови набули сучасного вигляду. Зараз підняття островів становить близько 1,2 мм на рік. На зовнішній вигляд островів вплинуло море, множинні моренні відкладення і сильно терасований ландшафт.

Острови знаходяться на 163 кілометри південніше полярного кола, але їхній клімат досить м'який: взимку через південні та південно-західні вітри температура рідко опускається нижче мінус 16 градусів, проте через високу вологість і сильні вітри зими тут досить суворі, а влітку навпаки — Соловки схильні до впливу вітрів з Арктики. Влітку середня температура нижча, ніж на материк.

Морська вода у верхніх шарах влітку прогрівається до 16 градусів вище нуля, тож у Білому морі цілком можна купатися.

Люди почали освоювати Соловецький архіпелаг близько 6-6,5 тисяч років тому (одні з найдавніших знахідок на Соловках датуються приблизно цим часом), але першими постійними мешканцями вважають старця Саватія та ченця Германа. Вони прийшли сюди 1429 року, хоча на островах до того вже існували так звані “тони” — тимчасові промислові поселення карелів.

Видовий склад рослин і тварин не надто багатий. Але тим і прекрасна суворі північна природа, — так розповідає про острови екскурсовод Олександра Байдікова з Архангельська. Вона три місяці на рік мешкає і працює на архіпелагу.

Соловки нині один із центрів паломництва і культурного туризму. За перше десятиліття ХХІ століття кількість відвідувачів виросла у 7 разів і надалі зростає. Нині шороку Соловки відвідують близько 40 тисяч туристів і паломників. На жаль, дуже мало з них цікавляться подіями, що відбувалися тут у минулому столітті. Проте дні пам'яті жертв політичних репресій на початку серпня — постійний захід Соловецького музею-заповідника. І саме на ці дні вже багато років поспіль приїждить українська делегація, яку

чекають з нетерпінням. Адже, як зазначали самі соловчани, якби не українці, про дні репресій усі б давно забули.

Продовжуємо знайомити наших читачів з учасниками цього-річної “Соловецької прощі” та їхніми враженнями про побачене і почуте.

Інна Александрова, з родини репресованих, м. Київ: “На перший погляд здається, що до незайманої природи Соловецьких островів цивілізація ще не дійшла. Повітря — чисте, тварини, птахи не бояться людей, а віковічні камені — німі свідки історії. Якби вони

мати Лідія Леонідівна Кулаківська сиділа 10 років у Норильському ГУЛАГу. Ця тема у нашій родині була під забороною. Мати до останнього дня життя боялася говорити про своє ув'язнення, тому я дуже довго нічого про цю сторінку в її біографії не знала. Мене шокували деякі її вислови, зокрема й такий, що “Норильськ побудований на кістках ув'язнених”. Пізніше вона розповіла, що Норильськ стоїть на вічній мерзлоті, а для спорудження будинків робили величезні котловани. Для цього ув'язнені ломали довали лід, потім вручну вставляли палі. Якщо хтось падав до цього

мив, що “нарильчани” збиралися у Львові на конгрес із нагоди 60-річчя Норильського повстання.

Коли люди дізнаються про такі подробиці з життя своїх рідних, із життя співвітчизників, вони по-новому дивляться на світ, це, без сумніву, впливає на майбутній розвиток країни”.

Галина Кулікова, вчитель української мови і літератури Ставищанського НВК №1, Київська область: “Я поїхала на Соловки з двох причин. По-перше, мій тато теж був в'язнем, щоправда в Магадані, а по-друге, я — вчитель і в 11 класі розповідаю про письменни-

ких островах. Але коли я потрапила сюди, — відчула поглиблену повагу до цих людей. Адже ми побачили умови, в яких тримали в'язнів. І хоча камери, бараки уже прибрані, наповнені сучасним начинням, — їхній вигляд жахливий, а історичні фото в музеї доповнюють картину. Додайте до цього суворий клімат місцевості і зрозумієте, яким був подвиг цих людей. У нелюдських умовах вони не тільки не втратили людського обличчя, а й до кінця залишалися вірними своїм переконанням”.

Раїса Таран, секретар Київського товариства політв'язнів і репресованих: “Я вдруجه на Соловках. Найбільше мені запам'яталися і 2011, і цього року розповіді Ольги Бочкарьової. Вважаю, що ця жінка — винятковий фахівець у питаннях Соловецьких тюрем. І дух Соловків, і наші молитви, і екскурсійні маршрути 2011 року викликали лише сльози. Соловецькі острови з пізнавальною метою мусять відвідати кожна людина.

А українська держава має поважати ті місця, де полягла така маса українців. Вірю, що з часом вона не лише фінансуватиме такі поїздки, а й братиме активну участь у розповсюдженні правдивої інформації про цю трагічну сторінку нашої історії. Адже пам'ять не повинна бути політизованою”.

Віталій Мороз, бандурист: “Спочатку мені важко було уявити всю ту інформаційну глибину, яку тримає цей архіпелаг. Після першої подорожі до Соловків (до цього року я тут побував уже в'яте), хотілося перечитати все, що було про це написано — про останні дні кошового отамана, про репресії ХХ століття, про тутешній духовний центр. Історія Соловецьких островів цікава і трагічна. Без знання історії, без національної гідності дуже важко зрозуміти українцям, хто вони є. Ми звикли вчитися на перемогах, на позитиві, але тільки вивчаючи сторінки трагедії, ми маємо можливість не потрапити в ту ж халепу знову.

Побажано Григорію Петровичу Куценку та його помічникам натхнення, витримки, життєвих сил, щоб подолати усі негаразди.

Хотілося, щоб більше науковців залучили до цієї роботи, адже досі проци відбуваються швидше на рівні емоцій, а потрібно досліджувати архіви, організовувати конференції тощо.

Також велике значення має міжнародна співпраця, зокрема з петербурзьким “Меморіалом”. Саме за їхньої організаційної підтримки минулого року ми встановили плиту українцям — жертвам репресій. Спілкування з росіянами, поляками, представниками інших народів допомагає нам знайти точки розуміння, взаємоповаги, взаємодопомоги з багатьох питань”.

Володимир Білінський, завідувач сектору Київської міської ради: “Такі поїздки повинні відбуватися регулярно, щоб люди знали свою історію, щоб не допускали повторення тих жахів. Усім, хто їде, необхідно якнайактивніше поширювати інформацію про побачене, передавати її і через ЗМІ, і з уст в уста. Я вже не вперше беру участь у “Соловецькій прощі” та щоразу відкриваю щось нове, доповнюю свої уявлення про місяця, які відвідуємо. Розповідаю про побачене дітям, онукам, колегам по роботі”.

Наталія Столяренко, науковий співробітник кібернетичного центру: “У час великого терору

Українська делегація біля пам'ятника “Убієним синам України” в урочищі Сандармох Медвежегорського району, Карелія

тільки вміли говорити, як багато б нам розповіли!

Українці значно краще, ніж росіяни, знають що таке Соловки, що туди відправляли на заслання, там загинуло багато невинних людей. Дідусь моєї свекрухи Михайло Васильович Румянцев під час війни працював хірургом на окупованій території. За це його заслали на 10 років до ГУЛАГу. Пропрацювавши рік на лісопалі, він отримав призначення в новозбудовану табірну лікарню. Там Михайло Румянцев лікував письменника-дисидента Олега Волкова, про це він згадує у своїй книжці “Погружение во тьму”. На мітингу біля Соловецького каменя виступав син Олега Волкова Всеволод. Я підійшла до нього, розповіла цю історію, а він сказав, що дуже добре пам'ятає цю родину, адже возив тата в гості до його лікаря”.

Ірина Скударнова, м. Керч: “Мене ця подорож приголомшила. Я навіть не уявляла, що, проїхавши понад 3000 кілометрів на північ від Криму, побачу такі мальовничі краєвиди. А ще — відчую людську жорстокість... Вона вбиває... Ніколи не зрозумію, як можна було знищити стільки людей, цвіт нації...”

Конче необхідно провідувати наших спочилих земляків, щоб пам'ятати про це”.

Олена Файнберг, лікар: “Моя

котловану, — там і залишався. Уже після її смерті 1996 року я знайшла документи, де була інформація про те, як її засудили, де відбувалося слідство, який був вирок, куди її направили по першому і другому етапу, як відбувала ув'язнення, коли була реабілітована тощо. З цими документами я потрапила до Київського товариства політв'язнів і репресованих.

Експозиція Соловецького музею-бараку вразила до глибини душі. Ще й досі пам'ятаю екскурсію, яку проводила завідувач відділу історії ХХ століття Соловецького державного історико-архітектурного і природного музею-заповідника Ольга Володимирівна Бочкарьова. Ця екскурсія перевернула мій світогляд.

Потім у приватній розмові Ольга Володимирівна порадила мені звернутися до Красноярського “Меморіалу”, почитати більше про Норильський табір. І приїхавши до Києва, я почала пошук. Першим відкриттям для мене стала постать Григорія Петровича Куценка. Потім із захопленням читала статті і книги Красноярського “Меморіалу” і натрапила на інформацію про Норильське повстання. З'ясувалося, що моя мати була серед ув'язнених шостого бараку, який брав участь у повстанні. На жаль, мені ніхто не повідо-

ків Розстріляного відродження: Євгена Плузника, Миколу Куліша, Леся Курбаса, Валер'яна Підмогильного, які загинули в Сандармоху і в Соловецькому таборі. Цього року я по-іншому розповідала дітям про загибель цих людей, адже бачила ці місця, відчула їхній біль, пропустила через серце всю ту колосальну інформацію, яку почувала тут”.

Любов Матюша, пенсіонерка: “Моя родину вислали в Тюменську область за те, що батько мав кілька десятин землі. У грудні за одну добу нас виселили, в надзвичайно важких умовах повезли туди, але я була дитиною, тому, лише потрапивши сюди, я зрозуміла, які то були нелюдські знущання. Якби ж люди знали про ці Соловки, то давно б уже заборонили комуністичну партію, і вона не мала права існувати. Були б забуті і пам'ятники тоталітарним вождям... А так — комуністи й надалі засідають у Верховній Раді, з пам'ятниками Леніну носяться, мов дурні, б'ють їм носи, знов ремонтують, охороняють... Як можна їх захищати, дізнавшись, що творилося на Соловках?”.

Алла Новицька, Національна історична бібліотека України: “Сьогодні є багато книжок, які присвячені репресованим, зокрема й тим, які перебували на Соловець-

Враження учасників

мешканці України не змогли захистити своїх близьких. Думаю, що наша поїздка покликана ще й навчити людей захищатись. Адже так легко розправлятися з життям — це злочин. І ми повинні знати свої права, щоб давати гідну відсіч злочинцям у майбутньому”.

Ніна Цветкова, м. Київ: “Ці жахіття, на мій погляд, мали місце через те, що не працювали закони. Не працювали вони передовсім для пригноблених народів. На Соловках багато українців постраждали тільки через те, що вони були українцями. За те, що вони захищали свою мову, права, хотіли жити в людських умовах, за те, що мали власну думку, яка інколи не збігалася з думкою людей, які ставили себе над законом. Висновки необхідно робити. Тому сьогодні в Україні ми повинні захищати свої права, щоб жахливі події першої половини минулого століття ніколи не повторилися”.

Юрій Деркач, сільський голова с. Іванівка Київської обл.: “У мене неоднозначне враження і від цієї поїздки, і від тієї, що відбулася чотири роки тому. У нас була важка дорога, ночі в автобусі, але ми навіть увянути не можемо, як почувалися ті хлопці і дівчата, яких гнали на північ етапом, які в холод і голод терпіли нелюдські муки. Яка ж то несправедливість! А скільки мук витерпів багатостраждальний останній отаман Запорозької Січі Петро Калнишевський...”

Я їду сюди для того, щоб ще раз зарядитися тією енергією, яка потрібна мені для життя, для боротьби за справедливість, для того, щоб бути готовим до випробувань. Українці повинні знати, що коїлося за тоталітарного режиму”.

Роман Підлужний, м. Коломия: “Мене найбільше вразила велич споруди Соловецького кремля. Тут усе дихає історією, зокрема її

українською. Коли усвідомлюєш, які торттури перенесли наші земляки, починаєш розуміти, що ми стали незалежною державою, не останньою чергою через те, що вони тут залишилися”.

Іван Кузьмін, священник: “Як священник я вважаю, що кожен українець мав би побувати на цих суворих землях, де покояться тисячі невинно убієнних синів і дочок України і поклонитися їхній пам’яті. Для мене це була духовна поїздка, з метою побачити, де перебував останній кошовий отаман Січі Запорозької. Дякуючи Господу, він прожив довге життя і показав дух, славу нашого народу”.

В’ячеслав Тимченко, водій: “Поклонитися кращим людям нашої нації, пом’янути їх — мій обов’язок. Те, що я маю таку можливість, — велика честь. Я вже тут побував усьоме, але чи не найбільше за всі роки мене вразив цьогорічний виступ представника “Меморіалу”, який зазначив: “Ця сторінка історії, на жаль, ще не перегорнута”.

Депутат Київської міської ради Віталіна Шляшак:

«Репресії не повинні повторитися в майбутньому»

— Цьогоріч Григорію Петровичу дуже тяжко давалася організація цієї поїздки. Як Ви долучилися до її проведення?

— Моя зустріч із Григорієм Петровичем Куценком відбулася наприкінці грудня 2012 року. Він розповів мені про цей проект, про установи й організації, які його підтримують, і звернувся по допомогу. Це питання потрібно було вивчити, обґрунтувати використання коштів із міського

бюджету. Запропонувала Григорію Петровичу, щоб товариство, згідно з бюджетним кодексом, звернулося зі своїми пропозиціями до головних розпорядників бюджетних коштів — Департаменту внутрішніх комунікацій. Коли відомості про поїздку надав Департамент, я винесла питання її фінансування на постійну комісію Київради з питань бюджету та соціально-економічного розвитку, особисто доповідала з цього питання і переконувала депутатів у необхідності підтримки такої поїздки на міському рівні. Має бути підтримка і на державному рівні, адже необхідно знати свою історію. Депутати з розумінням поставилися до

пропозиції, сесія затвердила цю статтю і фінансування поїздки внесли в бюджет міста Києва на 2013 рік.

— Що Вас найбільше вразило під час “Соловецької прощі”?

— Це була моя перша поїздка на Соловецькі острови. Вражень багато. В історії України, яку вивчали в школі, університеті ці події якось оминали, інформацію про розстріли детально не розглядали. Навіть страшно собі уявити умови, у яких утримували в’язнів, як поводитися з жінками, дітьми. Важко збагнути, чому людина виконувала ці злочинні накази тоталітарної влади. Як можна розстрілювати ні в чому не повинних людей?! Тому ми

зобов’язані хоча б раз у житті відвідати ці місця, щоб відчуті це, і зрозуміти, що необхідно поширювати правду про репресії, щоб вони ніколи не повторилися.

— На жаль, цього року Міністерство культури України не підтримало “Соловецької прощі”. Чи будете Ви як депутат Київради лобювати питання підтримки прощі наступного року на державному рівні?

— Держава повинна максимально сприяти поширенню правдивої інформації про події, які відбувалися тоді. А такі заходи треба організувати і проводити на державному рівні, за участю народних депутатів, представників уряду, дипломатів.

На жалобному мітингу на місці розстрілу політв’язнів, біля каменя з написом “Соловецьким узникам” виступає Григорій Куценко

Голова Київського товариства політв’язнів і репресованих Григорій Куценко: «Наша делегація представляє невідому й згуртовану націю»

— “Проща на Соловки” відбулася вже в’ятнадцяте. Хто її започаткував? Коли Ви долучилися до цієї шляхетної справи?

— Її започаткували дисиденти, які вийшли з тюрем в останні роки існування Радянського Союзу: Василь Овсієнко, Євген Сверстюк; а також поети-демократи Іван Драч, Дмитро Павличко та всі люди, які зголосилися відвідати ті місця. Коли краєзнавець Юрій Дмитрів знайшов могили й стало відомо, де місце розстрілу “Соловецького

етапу”, українці поїхали туди, поставили дубового хреста, започаткувавши “Соловецьку прощу”. Тоді цей шлях не був проторений, тому був дуже важкий.

Я долучився до цієї прощі сім років тому. Ми намагалися зробити все, щоб вшанувати наших співвітчизників і людей, які там загинули. З часом поїздки стали організованими — під егідою Інституту національної пам’яті, але в останні роки все згортається. Влада цим не переймається, тому

це стало справою громадськості. І якщо не ми, то ніхто цього не робитиме. І тому вчоргове повезли на Соловецькі острови через Санкт-Петербург, Петрозаводськ, Медвежегорськ делегацію зі 36 осіб.

Найвидатніші люди, які могли б спричинитися до розвитку української культури й духовності, загинули на цих далеких північних територіях. Потрібна лише мізерна в масштабах України підтримка — 100 тисяч гривень на один автобус. Можна було б організувати великі групи науковців, духовенства, діячів культури, небайдужих до теми репресій. А там нас завжди запрошують і чекають.

— Чи зачепили Вашу родину Сталінські репресії?

— Мій дід, його два брати були на Біломорканалі за відмову підтримувати колективізацію у селі. Сиділи також моя бабуся, мій батько. Дійшло й до мене. Коли я служив у армії за знайомство з московськими дисидентами, за читання заборонених книжок і деякі висловлювання з цього приводу, я теж отримав свій термін і перебував у трьох таборах у Мотовілі і на Уралі та в п’яти тюрмах Радянського Союзу.

— Назвіть знакові роки, в які “Соловецька проща” запам’яталася особливо.

— Торік на Соловках ми встановили пам’ятний знак із написом “Вічна пам’ять співвітчизникам жертвам репресій тоталітарного режиму”. Там немає ні національ-

ностей, ні віросповідань, ні політичних уподобань — він встановлений від імені держави. І наша делегація, що представляє невідому й згуртовану націю, формується також як державна — без політичних гасел і символів. Ми традиційно веземо українські символи — соняшник, калину, короваї, рушники, національні прапори, всі в національному одязі, співаємо національний гімн, інші пісні, що стали символами українства.

У Сандармосі встановлено великий гранітний хрест завдяки старанням Лариси Григорівни Скрипникової та її однодумців із товариства “Калина”. Змінили дубовий хрест у Левашовській пустині на гранітний, поставили пам’ятний знак українцям.

Євген Плужник свого часу сказав, що народ України освятив ці далекі страшні території своєю кров’ю, прахом своїм. Адже тих, кого розстрілювали, не ховали по-людськи, а скидали в рови, не відспівуючи. Тому зараз важко визначити, хто в якому рові заритий. Але це не знімає з нас обов’язку схилити голови і проспівати молитву за упокій їхніх душ. Тому Україна повинна не просто відзначити, а усвідомлювати, що відбулося в її історії і чому так сталося. Бездержавність нашого народу впродовж багатьох років призвела до того, що нам вказували, де нам бути, де померти і як нас поховують. Був би хоч слабенький голос на захист — не везли б ешелонами співвітчизників на крайню північ.

— Чому держава цього року не підтримала “Соловецьку прощу”? Чи підтримувала вона її раніше, у який спосіб?

— Підтримувала за часів Віктора Ющенка, бо він сам їздив туди вшановувати загиблих. Чому владі не підтримують зараз? Бо не вони там були. Потрібно пройти цей шлях, побачити, почути і відчуті. Тому нині потрібно робити все, щоб люди пам’ятали про своїх невинно убієнних земляків, щоб дзвін їхньої пам’яті, мов у Левашово, вдарив у серці кожного українця.

— Хто допоміг Вам у організації цьогорічної поїздки?

— Матеріально допомогли дві організації — Київська міська рада, яка виділила своїм розпорядженням половину коштів, та Благодійний фонд “Велика родина”, який очолює Віра Ульянченко. Кошти витратили на оплату проживання, переїзду на катері, автобусі. Окрім того, фірма “Лев-Таврія”, яка надала автобус, також бере безпосередню участь в організації і проведенні прощі. В’ячеслав Тимченко і Юрій Ткач повноцінні учасники прощі, адже їхні діди були репресовані. Принадно дякую всім, хто долучився до організації і проведення цієї поїздки. Впевнений, що наша делегація не підвела їх і виконала все, на що кожен із них сподівався.

Матеріали підготував Євген БУКЕТ Фото автора

Анастасія Багаліка: *Пане Кириле, ми не просто так зачепили тему “Креативність”. Тому що українська культура найперше і найзагальніше викликає децю не зовсім такі асоціації.*

Кирило Стеценко: Насправді ми стикаємося з таким стереотипом, який склався у суспільній свідомості, що українське — це значить народне, традиційне, проминуле, сільське, і таким чином виходить, що це таке уявлення про українськість, воно ніби відрізається від майбутнього і ніби мало б вимерти природним шляхом. І це мене завжди вражало. Я виріс в українській сім’ї, народився у Львові, я міська дитина. Весь мій досвід пов’язаний із найновішим, із найсучаснішим, із творчим, тому що я грав, ріс у родині музикантів. Мій тато викладав у консерваторії скрипку, в нього було дуже багато друзів, саме креативних — не тільки за професією, а й за стилем життя. І я думав, чому все українське, — знаєте, як індіанців в Америці — відсовують кудись у резервації, щоби там-от показати: оце зона українська, а оце загальний світ — сучасний, прогрес технічний, науковий, мистецький; що все це — вже справжнє майбутнє, і воно має розвиватися.

Просто констатуємо, як це було: і за царських часів доводилося свідомим українцям боротися за майбутнє і за те, щоб не тільки показати, що українське — це наша колосальна тисячолітня традиція, величезна невичерпна народна спадщина, і водночас українське — це те, що є сучасне, те, що розвивається. І те ж було за Радянського Союзу, коли вказували нам місце — он там біля призьби, на ганку, а тут, де пани гуляють, там, де вже справжнє життя і формування майбутнього, вас не повинно бути! Це мій дитячий досвід, я завжди так бачив і так чув. Пам’ятаєте, що українська мова оголошена неперспективною? Українську культуру оголосили неперспективною, тому що потім, мовляв, виживуть найперспективніші культури й мови, які всі зіллються в єдиний потік, і на планеті буде одна ідея. Я це чув у школі, і вчитель з історії і “обществоведения” нам це говорив. І Ви знаєте, що цікаво? Говорили, що російська мова прийматиме в себе всі інші мови, і вона буде базою формування тієї культури майбутнього. Ви не повірите, це був клас восьмий-дев’ятий.

І саме діти з українських та єврейських сімей у музичній школі імені Лисенка, в якій я навчався, відчували свою національну ідентичність і почали порушувати питання і протестувати, ображатися: як так? Розумієте, це був такий цікавий момент спонтанного єднання українців і євреїв у відстоюванні своєї національної ідентичності і права на майбутнє. Це просто психологічний — навіть не політичний — аспект. Мені згадалися минулі часи комуністичної доктрини з “стіранням перегородок между націями” і т. ін. Але найгірше те, що нині, коли Україна вже 22 роки незалежна, ми все-таки живемо в резервації, і українські цінності, українське як таке знову “знакується”... Але ж прикро, що зараз, коли Україна незалежна, змінилася аргументація, але не змінилася тенденція, так би мовити, відкочування українського на узбіччя. Змінилася тільки ар-

26 серпня гостював у вечірній студії радіо “Культура” голова Київського міського об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта”, скрипаль, композитор, громадський діяч Кирило Стеценко. Тема розмови — про українську креативність і про те, як можуть діячі культури сприяти утвердженню такої асоціації між українським і креативним — у суспільстві, у громадському розумінні, і які особисті креативні плани Кирила СТЕЦЕНКА.

Розпитувала журналістка Анастасія Багаліка, ведуча програми “На перетині думок”.

Кирило СТЕЦЕНКО: «Споживацтво — одна з форм рабства»

Українське — креативне. Як діячі культури можуть сприяти утвердженню такої асоціації у загалу?

гументація — логіка вже інша. Мовляв, українська мова не... конкурентоспроможна...

Не конкурентоспроможна і виживати має сильніший. Тобто на цей ринок культури одягається соціальний дарвінізм: це справедливо, нормально, якщо ви не здатні й не конкурентоспроможні, то... От ви створіть такі літературні твори, напишіть таку музику, щоб конкурувати. У нас демократія, у нас ринок. На ринку не можна бути неконкурентоспроможним. Оця логіка ринку суперечить логіці життя.

— **Погляньмо на цю проблему в ракурсі закритості українського інформаційного простору, глобального інформаційного простору. Йдеться не тільки про ЗМІ і не тільки про те, що відбувається “тут і зараз”, а й, наприклад, інформація, яка доходить до нас у школі і доходить так само до Вас, до Ваших батьків. Наскільки вона закрита від сучасного українського мистецтва, яке твориться тут і зараз? Наскільки простір для такої інформації закритий?**

— Про теперішню школу сказати не можу, але можу сказати про мас-медіа і про такий важливий для ЗМІ аспект, як музика і зокрема культура масового мистецтва. І тут, переконаний, є колосальний досвід радіослухачів, який свідчить про те, що українська музика в ефір не допускається. Хіба що маленькими дозами, для того, аби прозвітувати, що це є. Якщо на добу, наприклад, є норматив, що національний культурний продукт (чи українськомовний продукт) має займати не менше 50 %, то тоді він може бути з третьої до шостої ранку, коли його ніхто не слухає. Так само на телебаченні. Наприклад, на Новому каналі вночі демонструють дуже цікаві українські документальні фільми. Але розумієте, так є, що власники приватних радіоканалів і телеканалів використовують для свого бізнесу громадський інформаційний простір, і держава у цій ситуації не захищає права суспільства, а стоїть на боці бізнесу. І утверджується така логіка, що у нас вільний ринок, і той, хто виступає на ньому як власник

засобу масової інформації, може пропагувати будь-що. Тут працює конкуренція, і якщо рейтинги теле- чи радіоканалу піднімаються завдяки російській чи американській музиці, то логічно, що він буде це пускати. Які проблеми? Українська музика — “не конкурентоспроможна”.

Я досліджував радіоефір у Fm-діапазоні, і тоді, 2002 року український продукт у сфері музики (я маю на увазі пісні) охоплював 4 %. Це був найнижчий показник. При чому я не кажу про українськомовний, який був ще в чотири рази менший (1%). Це приблизно те саме, що й у Канаді, де українськомовна музика займає приблизно 1%. Як і в Україні. А буквально тиждень тому я перевіряв тридцять Fm-радіостанцій і побачив, що українськомовний пісенний продукт займає приблизно 2–4%.

— **Тобто вже більше?**

— Ні, не більше — менше. Але більше, ніж 1%. (2002-го за Кучми). Хоча 2005-го було приблизно 25 %. Тепер — у десять разів менше! Коли говорять, що український продукт неконкурентоспроможний і що його дуже мало виготовляється, у мені нуртують величезні протестні енергії, адже знаю, що українського продукту багато (кажу “продукт” узагальнено, як будь-які твори, особливі, коли говоримо про масову культуру), і більше того — є дуже якісний продукт. Чудові пісні, чудові актуальні тексти, якісна музика. Не скажу, звісно, що вся українська музика якісна, але ж і не вся російська якісна.

— **Головне не вся світова якісна.**

— Коли був у США, на Fm-радіостанціях слухав значно більше якісної музики, ніж ту, яку обирають програмні директори для прослуховування в Україні. Тобто є навіть деяке знегажування, коли пропонується музика англійською. На жаль, тому що вибирається узагальнена і надто відома, або ж — механічна музика, винятково для дискотек. І якщо порівнювати англійський ефір у Києві та Нью-Йорку, то, звичайно, в Нью-Йорку значно цікавіше, тим більше, що кожен

із нас має доступ через Інтернет до прослуховування всіх радіостанцій світу, які там є. Тому я заперечую тезу, що в Україні мало якісного продукту. Основна проблема — програмні директори радіоканалів і телебачення, які цензурують (саме цензурують) і не пускають в ефір у тій пропорції український культурний продукт, який відповідає етнічному складу населення і навіть симпатіям чи культурним уподобанням українців. Відбувається хірургічна операція над зміною свідомості, над тим, щоб людей присаджувати на непритаманні їм культури, мови, жанри, стилі, щоб люди це сприймали як своє. Відбувається просто зміна ідентичності. І я стверджую, що це цілеспрямована — не просто ідеологічна, а цивілізаційна робота над тим, щоб нас не було. Фізично будьте, будь ласка. Щоб нас не було ментально, щоб ми не мали своєї самобутності. Це дуже складна історія, — виконавці цієї операції дуже часто цього не знають, зрештою все залежить від того, яка кадрова політика. Можна надати перевагу, коли працює на радіостанції той чи той діджей, чи віджеї на телебаченні, чи ведучий, чи програмний директор, просто бачачи його світогляд, його пререференції щодо музичних стилів, мов, культур і т. ін. І не треба нічого йому пояснювати. Просто залежить, кого береш на роботу, і цього вже достатньо. Без жодних додаткових спрямувань.

Тому я вважаю, що це штучний процес, і штучно затримується і звужується доступ українського мистецького продукту для масової аудиторії. У масовій свідомості українське чомусь асоціюється з минулим, із селом у гіршому значенні цього слова, і тільки з народом. Мовляв, кесарю — кесарево, а Богу — боже. Українське, так би мовити, знай своє місце і будь тут. Це політика культурної резервації.

Маємо тільки три канали Національного радіо в Україні, в яких українського продукту — більшість.

— **До нашої з паном Кирилом розмови в ефірі “Українського ра-**

діо” КУЛЬТУРА про українське і креативне долучалися із запитаннями слухачі, як-от киянка пані Людмила:

— У руслі цієї розмови я не можу не згадати дуже розрекламований концерт “День народження нашої держави”: невдало підібрали виконавців, їхній репертуар, і концерт молода людина вела мовою іншої держави. Ті співаки, які виконували пісні, приєднувалися до концерту і теж вели разом із ним концерт, й одразу ж переходили на російську. Я перепрошую, там був такий навич Потан у зелених штаних і червоному піджаку і мулаточка Настя. Вони виконали аж п’ять пісень, жодна з яких і не пахла Україною в хорошому сенсі цього слова. Справжньою перлиною насамкінець був Олег Скрипка. Як можна було концерт до Дня народження нашої держави вести російською мовою? Доки ж? Де патріотизм, пропаганда української культури, як можна в День народження держави на Майдані Незалежності отаке собі дозволяти?

К. Стеценко. Щодо концерту на Майдані Незалежності до 22-ї річниці Незалежності... Я теж був здивований, але не був заскочений. Я розумів, що так воно і буде, що концерт — не спонтанна творчість кожного артиста, а режисура, продюсування з боку замовників, а замовниками є ті, хто проводив це свято: це і місто, і держава. Це національний День незалежності, і це свято свідчить про ту свідому культурну політику, яка спрямовується на те, щоб позбавити нас української культурної ідентичності. І це центральна більова точка, та мішень, на яку націлена політика Кремля, щоби українці згодилися з тим, що ми ніякі не українці, ніяка не нація, а лише частина великого російського народу, чи “русского міра”. Завдяки шоу-бізнесу відбувається вплив на свідомість молоді, через церкву впливають на людей середнього і старшого покоління. Відповідно інші канали масового впливу як Fm-радіостанції, телебачення, всі вони скоординовано діють в одному і тому ж напрямі. І навіть якщо ми святкували 1025-річчя Хрещення Руси, то в концерті тільки гурт Скай був українськомовний. Решта — гості з іншої країни, і українські колективи, але російськомовні й російськомовної орієнтації, такі як “Брати Карамзови”, які теж працюють на ту саму стратегію “русского міра” чи Євразійського проекту, чи Євразійського союзу.

— *Пане Кириле, як на мене, такі концерти мають відбуватися хоча б для того, щоб із кожним роком більше людей розуміли, що тут щось не так, і відчували дисонанс між дійсністю, концертами і тим, що відбувається.*

— Якщо ми говоримо про сучасний якісний український продукт, то необхідно уточнювати, про який вид мистецтва йдеться, які жанри, які стилі. Якщо говорити назагал, то є проблема доступу споживача безпосередньо до продукту. Якщо він є, але немає доступу, то складається враження, що його немає. І тоді Ви — одна з мільйона жертв, які не мають доступу до якісного сучасного українського продукту. Ми можемо говорити, що в літературі і в пісні він є, але чи Ви його чуєте, чи Ви його знаєте, чи Ви можете до нього доступитися? Це тому, що загальні канали доступу — це насамперед телебачення і Fm-радіо, а як відомо, якщо туди й доходить український продукт, то не сучасний.

— *Пане Кириле, молодь пішла в Інтернет, а разом із ними там опинився і якісний український продукт. Там йому ніхто існувати не заважає.*

— Це дуже добре, що є альтернатива. Насправді радіо й особливо телебачення, яке зараз працює на комерційній основі на рекламодавця і хизується своєю конкурентоспроможністю, — це банки, які вже збанкрутіли, але про це ніхто не знає. Я про це знаю, тому що молоде покоління і соціально-активні люди не дивляться телевизорів. Це трагедія власників телебачення. Насамперед вони впливають на пасивні, інерційні прошарки населення, на ту більшість, у якої немає вибору. Це не оцінка людей. Це залежить від того, де ти живеш. Якщо в маленькому містечку або селі, в тебе немає величезного вибору Fm-радіостанцій чи, можливо, в тебе немає Інтернету, чи навіть немає можливості придбати комп'ютер. Тому ЗМІ впливають насамперед на людей традиційного способу життя. Але ті, хто має більше грошей, соціальноактивні, мобільні люди, які впливають на життя, і та молодь, за якою перспектива, вони вже давно не дивляться телевизор. Цю проблему, звісно, гарячково вирішують менеджери телебачення. Вони збираються створювати різноманітні холдинги, коли ЗМІ об'єднуються, зокрема телебачення з Інтернетом. І багато розумних людей вирішує це більш-менш успішно.

А ми, українці, будьмо мобільні в плані відстежування прогресу і його застосування на свою користь. Є дуже багато молодих успішних літераторів. Це якісно, особливо, коли говоримо про тексти пісень. Але який критерій оцінки якості текстів? Отут слід запитати, який жанр і стиль мають на увазі? Тому що не можна порівнювати якість у різних стилях, адже в кожного стилю свої канони й мірила якості.

Щодо концерту. Хочу похвалити авторів графічного дизайну. “22” було створено у формі двох лебедів і водночас як серце, підкова й омега. Тільки омега — це кінець усього. Коли я це побачив, то злякався, чи це не кінець незалежній Україні, чи це не останнє святкування? Похвалити можу лише Тоню Матвієнко, Злату Огневич, які були з українським репертуаром.

Тепер щодо російської говір-

ки. Останнім часом на роль ведучих на радіо- й телеканали, на концерти запрошують людей, які мають справді російську вимову. Нашу молодь хочуть привчити говорити російською правильно — не з українським, а з московським акцентом. Це робиться для того, щоб стерти ідентичність українців навіть у такій змінній формі. Як говорить культуролог Микола Рябчук, щоб не було й сліду українськості у вимові, хоча це дуже важко. Бо навіть українізована форма російської мови утримувала український менталітет, українську психіку, темперамент. Це перехідна епоха, і ми маємо вирішити, ким ми є. Бо якщо ми українці і цього не соромимося, то будьмо працелюбними і амбітними в тому, щоб розвивати себе. Чому ми завжди повинні бути жертвою? Є й ті, хто на нашому боці, а й є ті, хто проти нас. Перемагає той, хто більше вмотивований. А програють байдужі й розчаровані. Розчарованість — внутрішня психологічна проблема. Хай кожен для себе вирішить, навіщо він живе. Який сенс усе життя жити розчарованим і померти ні з чим? Усе в наших руках. Бог дає безмежні можливості для вибору власної позиції. Якщо ти націлений на перемогу, працюєш над собою, то досягаєш мети. Якщо весь час скиглиш і жалієшся на умови, то життя прожив даремно.

Насправді українці й український народ мають головним призначенням творчість, тобто креатив. Якщо подивитися на відмінності людини від тварини, то побачимо, що основне призначення людини — це творити. І українцям пощастило, вони — одна з найкреативніших націй на планеті. Чи в науці, чи в мистецтві — українці завжди попереду, коли вони мають свободу і можуть бути самими собою.

Рабське минуле українців — бути споживачами. Споживачтво — одна з форм рабства. Рабство революцію в нашій свідомості, будьмо творцями. Не дивіться телевизор. Нічого нового й доброго там немає. І нічого того, що підтримує нашу українськість. Ми маємо бути активними у виборі джерел, які формують нашу свідомість.

— *Як можна сприяти асоціації українського з креативним у загальній свідомості? Що може зробити навіть за умов інформаційної блокади небайдужий митець або просто небайдужа людина для того, щоб у загалу українське мистецтво асоціювалося з креативом?*

— Спрямую Вас на нещодавню історію. Перший фестиваль “Червона рута” — це бомба, абсолютно незвична музика, яскраві герої. Це щасливий час, коли фонтанувала нова творча енергія. Усе це було нове й старе водночас. Організатори, ініціатори й творці фестивалю: Тарас Мельник, Анатолій Калиниченко, Олександр Горностай, Кирило Стеценко та інші — виробили три принципи. Усі пісні, їхні музика й аранжування, слова мають відповідати трьом принципам. Перший — українськість не тільки в мові, а й у всьому, що пов'язане з українською традицією. Це не означає прямого цитування. Справжні митці можуть робити це через образність, тематику, музичні особливості, інтонації. Другий — сучасність. Якщо ти створюєш музику і співа-

єш, точно знаєш, що робиться в світі, що є найсучаснішого в даний момент. І ти це пропонуєш слухачам, які теж із цим обізнані. Працюєш на слухача не маргінального, а розвиненого. Якщо йому це подобається, а він цього ще не знає, то ти розвиваєш слухача, пропонуєш йому найновіший продукт, який одночасно є і українським, і сучасним. Це ознака генія — уміти поєднати національну традицію й найновіші тенденції в творчості, а не через буквальне виконання якихось правил чи цензурних приписів. І третій принцип — це молодіжність, бо змінити світ на краще можливо тільки через молодь. Покоління, яке завтра матиме владу — це сьогоднішня молодь. Хоч серед людей старшого віку теж багато тих, хто молодий душою, але вони себе вже сформувавши і вірять у те, що вірили. Таким чином “Червона рута” мала українськість, сучасність і молодіжність. Шкодою, що вона впливала на суспільство тільки десять років. Хоча вона й зараз існує, але це ще й питання культурної політики держави. У кінці ХХ ст. держава ще підтримувала фестиваль. А в останні роки це відбувається досить складно.

Якщо брати інші сфери: театр, літературу, живопис, — в Україні дуже багато талановитої молоді. І не тільки молоді, а й людей середнього віку, які дуже успішні на світових сценах. Є багато спекуляцій, бо ми живемо в епоху постмодернізму, який дозволяє все змішувати, бути абсолютно вільним у формах, стилях і не турбуватися про еклетицизм. Але є два боки цього явища. Постмодернізм дає змогу талановитій людині мати божевільні, але дуже цікаві, продуктивні ідеї, бо ми живемо в перехідну епоху. І людині нетворчій професії іноді буває важко і не зрозуміло, таке мистецтво її навіть дратує. Але нас дратує саме життя, бо воно швидко змінюється. І якщо китаїці говорять: “Не дай Боже жити в епоху перемін”, то я скажу: “Яке щастя для творчих людей жити в епоху перемін”, бо тільки у такий час творець може не просто творити в рамках своїх мистецьких, наукових чи професійних царин, а реально впливати на розвиток світу. Якщо світ пластичний і змінюється, то кожна цілеспрямована особистість, яка ще здатна відчувати задум Божий, відчуває відповідальність за цілісність світу.

Українці — надзвичайно креативна нація. Багато людей в еміграції стали лідерами в інших країнах. Я переконаний, що в креативній епісі Україна стане світовим лідером, і нам, щоб у це повірити, спочатку треба стати самими собою. Тобто свобода для українців — це необхідність № 1, але попереду дуже серйозна внутрішня робота, необхідно очиститися від усього наносного і за принципами любові творити світ. Імовірно 2050 року Україна, ставши собою, природним шляхом стане лідером. Не силою. Я маю на увазі інший тип лідерства, за якого Україна буде потрібна світові як та, що гармонізує його за новими законами. І саме оця українська сутність — і є та модель майбутнього, яка й має дати порятунок світові.

Від редакції. Запис розмови подано скорочено. Публікацію підготувала Катерина КРАСНОЖОН.

Звернення ініціативної групи «Музей Івана Миколайчука»

У кожного народу є кіноактори, які уособлюють його характер, його душу і помисли, представляють цей народ у світі. Серед таких митців — італійка Анна Маньяні, француз Жан Габен, росіянин Василь Шукшин та багато інших. Україна також щедра на акторські таланти, і, нітрохи не применшуючи їхню роль, можна сказати, що для українців таким особливим актором є Іван Миколайчук. У нашій пам'яті його ім'я нерозривне з образами поета і пророка Тараса Шевченка, гуцула Івана Палійчука, нездоланного козака Василя і сільського мудреця Фабіяна — всі вони належать до кращих екранних здобутків ХХ століття. Іван Миколайчук в умовах переслідування став носієм етнічних символів і кодів нашого народу в наймасовішому мистецтві кіно, зумів надати українським фільмам національного обличчя. Спадок геніального актора, сценариста, режисера з часом набуває все більшого значення, враховуючи, що кіно зберегло його творчість для нащадків. До того ж він був упорядником музики до фільмів, володіючи літературним словом, написав 11 сценаріїв.

І хоча для вшанування його пам'яті зроблено чимало (в Києві засновано премію його імені, у Чернівцях названо його іменем вулицю, у Чорторії діє Меморіальна хата-музей, видано монографію і буклет про нього, книгу його сценаріїв і подарунковий фотоальбом, випущено на DVD відреставровані фільми за його участю), все ж ми залишаємося в боргу перед цим митцем і світлою особистістю. До 75-річчя з дня його народження, яке відзначатиметься 15 червня 2016 року, необхідно виконати найнеобхідніше, що допомогло б молодому поколінню пізнавати його творчі надбання.

1. Надати Меморіальній хаті-музею в Чорторії державний статус.

2. Розширити Меморіальну хату-музей за рахунок створення експозиційного та переглядового залів, для чого спорудити окремі будинки. Це сприятиме висвітленню життя і творчості Івана Миколайчука і стане привабливим туристичним об'єктом.

3. Випустити додатковий на-

лад фільмів за його участю на DVD для реалізації під час святкування урочистостей у Києві, Чернівцях і Чорторії.

4. Провести наукову конференцію, присвячену творчості Івана Миколайчука, і видати книгу спогадів про нього.

5. Провести урочистий вечір пам'яті з нагоди 75-річчя Івана Миколайчука у Чернівцях і Києві.

Виконати це повинна не тільки держава в особі Міністерства культури. До цих заходів має долучитися і широка громадськість.

Ініціативна група звертається до співгромадян з ідеєю підтримати спорудження музею Івана Миколайчука в Чорторії.

Національний університет “Києво-Могилянська академія” бере спорудження Музею під свій патронат, а Міжнародний благодійний фонд відродження Києво-Могилянської академії надає спецрахунок для накопичення коштів.

Кожен, хто любить творчість Івана Миколайчука і шанує його пам'ять, може перерахувати кошти на спорудження Музею.

Отримувач: Міжнародний благодійний фонд відродження Києво-Могилянської академії

Код ЄДРПОУ: 20072119
Р/р: 26001032
Банк: АТ: “Піреус банк МКБ” МФО 300658

Призначення: Музей Миколайчука

Ініціативна група:

В'ячеслав Бреховецький, почесний Президент НаУКМА, Герой України; **Іван Дзюба**, академік НАНУ, Герой України; **Іван Драч**, поет, кіносценарист, Герой України; **Марія Миколайчук**, народна артистка України; **Валентина Ковальська**, народна артистка України; **Роман Балаєн**, кінорежисер, народний артист України; **Михайло Грицюк**, директор Меморіальної хати-музею І. Миколайчука; **Любомир Пиріг**, академік НАНУ; **Ярослав Яцків**, академік НАНУ; **Мирослав Попович**, академік НАНУ, директор Інституту філософії НАНУ; **Федір Стригун**, художній керівник Львівського національного театру ім. М. Заньковецької, народний артист України; **Януш Газда**, кінокритик, Польща; **Григорій Гладій**, кіноактор, режисер, Канада; **Анатолій Волков**, професор, доктор філологічних наук; **Лариса Вандюк**, архітектор, доцент Чернівецького національного університету; **Богдан Козак**, актор, народний артист України; **Олександр Горобець**, редактор журналу “Міжнародний туризм”; **Олександр Губчин**, громадський діяч; **Василь Бойчук**, координатор Громадської ради в Чернівецькій області

— Пане Анатолію, до ювілейної дати залишилося півроку. Практично на фінішу пряму виходить підготовка до ювілею, а це величезний комплекс робіт, заходів. Що Вас особливо турбує в цій царині?

— Турбує те, що великі гроші, які виділяє держава на підготовку до ювілею, потрапляють до рук людей некомпетентних у музейній справі. Що основне в музеї? Експонати. Національний музей Тараса Шевченка в Києві славний тим, що має їх дуже багато. Цим не може похвалитися Росія, наприклад, щодо такої постагі як Пушкін. Ми маємо церковну метричну книгу із записом про народження Шевченка. Це такий раритет! Нормальна держава збудувала б меморіал для цієї книги.

У нас є великі скарби. Саме завдячуючи Василю Тарновському, який у себе в Качанівці збирав такі раритети. Потім передав їх у Чернігів, для музею, згодом частина колекції надійшла в Київ, у Музей Т. Шевченка. Тут зібрано графіку, акварель, живопис, його рукописи, листи. Але, на превеликий жаль, уже в наш час сталися дві атаки на цей музей. Перша 2004 року. Музей намагалися просто знищити — зробити з нього якийсь зал, де можна було б пограти на роялі, походити по залах із кавою, вином чи пивом. По суті, хотіли ліквідувати музей як заклад, зробити так званий “український дім”. При тому, що під це не було ні землі, ні коштів. Отут знищимо, а тоді щось шукаємо. Живопис планували віддати в Художній музей, рукописи в Інститут літератури. Уже навіть зняли експозицію.

— Саме Ви її робили три десятиліття тому, вклавши у це душу?

— Я тоді об’їхав усі Шевченківські місця. Був у Казахстані, в Оренбурзі, Орську, в селах, які Шевченко малював. На цвинтарях, які зобразив Тарас, знаходив предмети, які він замальовував. Я ж робив музей Шевченка і в Казахстані, в Шевченковому. Привіз сюди, в Україну, камінь із Новопетрівського укріплення. На попелищі згорілої церкви на місці заслання поета зібрав ковани цвяхи, привіз їх сюди і в Каневі зробив портрет Шевченка у терновому вінку з цих цвяхів.

Із гори, де Шевченко проходив муштру, я попросив привезти яшму, камінь, з якого ми зробили колони: на них у Музеї Тараса в

Анатолій ГАЙДАМАКА: «Атака на Шевченка»

Лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка, видатний художник-монументаліст Анатолій Гайдамака відомий багатьма роботами, пов’язаними з поверненням національної пам’яті, визначними подіями нашої історії. Серед його робіт — столичний Меморіал жертвам Голодомору, меморіали у Батурині, Крутах. Також Анатолій Васильович брав участь у створенні музейних експозицій і музейних комплексів, присвячених Тарасові Шевченку. Тому цілком природно його турбує те, що діється у цих закладах, як іде підготовка до святкування 200-річчя з дня народження Кобзаря.

столиці розмістили його роботи. І ось тоді, 2004 року, перші “реформатори” музею повикладали ці колони. Друга атака на музей розпочалася недавно, у період підготовки до ювілею.

— Чим це мотивували нові “реформатори”?

— Тим, що, мовляв, робитимуть “сучасний” музей європейського зразка. Я не знаю, що це означає. Але один мій знайомий архітектор показував мені в Лондоні вічні старовинні будинки і говорив: якщо він почує, що хтось каже, що він “сучасний”, то ця людина відстала мінімум на 200 років. Ось і на Бульварі Шевченка в столиці творять дуже “сучасний” музей. А в Каневі вже збудували...

Тепер про Канів, про Національний шевченківський заповідник. Те, що там зроблено, — просто злочин, там треба розбиратися прокуратурі. Бо знищити пам’ятник архітектури, знищити Кричевського. Лише тому, що він не сподобався Ларисі Павлівні? Але він Кричевський, а вона всього-на-всього Скорик. Кричевський — родоначальник українського модерну. Нехай хтось спорудить щось краще, ніж його будинок краєзнавчого музею в Полтаві. У Каневі вчинено злочин перед Кричевським, злочин перед Шевченком. Оця ідея з проєкторами... Хіба можна “запхати” Ермітаж у проєктори і замість безцінних оригіналів картин показувати проєктором їх зображення на стіні? Люди йдуть у музеї, щоб побачити оригінали. А їх, оригінали, раритети, звідти викладають. Викинули й ті цвяхи з Новопетрів-

ська, з яких я зробив терновий вінеч на портреті Тараса.

— “Реформують” і в Національному музеї в Києві?

— Навіщо зрізали знамениту шовковицю? Саджанець її ми три десятиліття тому взяли на подвір’ї Ускова, коменданта Новопетрівського укріплення. Він дуже доброзичливо ставився до Шевченка, всупереч височайшій забороні поетові писати й малювати, дозволяв йому творити. Ми посадили в Києві, у дворі музею цю шовковицю Шевченка. Нині її знищили — Ларисі Скорик вона заважала.

— Що ще заважає “реформаторам” у головному шевченківському музеї?

— Зламали галерею, яку будував Терещенко, частину архітектури, вона теж чомусь заважала. А основне — їм заважає Шевченко. Його знищують, бо дуже хочуть показати, як ми “любимо Шевченка” по-новому. Запрошують художників, яких ніхто не знає, щоб вони там намалювали Тараса. Але Шевченко самодостатній! Він намалював себе сам, намалював ту епоху, проілюстрував своє життя. Йому не треба допомагати. Хтось хоче — нехай собі малює, але не треба все це тягти в основну експозицію музею, в біографію Тараса.

І ось Прокопенко, друг Бузини, малює величезне полотно для першого залу музею, це, так би мовити, “його бачення” Шевченка. А чому я повинен його “бачення” бачити тут, у головному музеї, в біографії Кобзаря? Ще й замість знаменитої метричної книги, яку викинули із залу.

Усе це почалося з приходом на посаду директора Дмитра Стуса. Хто йому і Ларисі Скорик дав право “редагувати” Шевченка? Є чітка наукова біографія нашого генія: народився, жив, учився, працював, заслання, знову робота, смерть. Це не той музей, як, наприклад, у Моринцях, тут інше завдання — це класичний музей, де треба показати все життя Тараса. Уся колекція робіт Шевченка саме тут. То навіщо робити з нього якийсь “Шевченко-фест”? На зразок галереї Пінчука? Нашо “дерибанити” біографію Тараса?

Це кажу я, автор цієї музейної експозиції, яку робив 30 років тому. Для порівняння: я робив експозицію Літературного музею в Одесі. Там усе збережено! Нехай би Лариса Скорик поїхала в Одесу і спробувала щось “переробити”.

— Отже, “нове бачення Шевченка”...

— А це “нове бачення” вже давно було. Коли ми 1983 року почали створювати експозицію, там був весь зал завішаний подібними картинами “на теми Шевченка”. Наприклад, “Шевченко в Казахстані” — величезне полотно 12х4 метри. А маленька робота (10х15 см) самого Тараса висить десь у кутку. Хоча експонатів у музеї на Бульварі дуже багато. Навпаки: цього музею не вистачає для Шевченка. От у Каневі великі простори, там можна показати Тараса дуже широко. Й інакше, ніж у Києві. У мене є свої ідеї щодо цього.

Згадаю і про зал у столичному музеї, де були представлені численні видання творів Шевченка — різних років, у різних країнах, багатьма мовами. Це ж вражає —

стільки видань! І все це теж прибрали з експозиції.

— Для порівняння — Ви ж робили і експозицію Літературно-меморіального музею Михайла Коцюбинського в Чернігові. Там усе збережене.

— Бо там уболюють за справу. А тут прийшли абсолютно випадкові люди, які роблять злочин перед Україною. Та ж професор архітектури Скорик — авторка, яка вважає, що все вміє. А чому вона знищила Биківню? Люди поставили хрест, 30 років він стояв, туди ходили таємно за комуністичного режиму, вішали рушнички, портрети своїх рідних прикріплювали на сосни. Вона викинула той хрест і поставила оті пілони, які свого часу ставили по всіх селах. Оце “нове європейське мислення”. Усе знищують за допомогою адміністративного ресурсу. Причому, за народні кошти. А кошти дуже великі: 27 мільйонів гривень виділено лише на київський музей Шевченка, а просили аж 80. Дають величезні гроші, аби знищити Шевченка, принизити його.

— Це при тому, що в Україні величезна кількість Шевченківських місць, об’єктів, і там мало що робиться — не вистачає коштів.

— А вчепилися в ці два об’єкти — Канів і Київ. Хоч у нас сотні об’єктів потребують підтримки.

— Хоча б на Вашій рідній Чернігівщині: починаючи з Качанівки, згадано тут Тарновського.

— Скільки вже “мусолять” ту “реставрацію” Качанівського маєтку, стільки грошей вгитили, уже й німці давали кошти, а толку нема.

— Неподалик відомі Сокиринці, де роботи непочатий край, а коштів теж нема.

— А ще — той же Седнів, маєток Лизогубів, які так підтримували поета й художника. А на Полтавщині — Березова Рудка з її знаменитою керамікою. Нічого не роблять. А Шевченко там жив. Або останні місця Тараса в Україні перед його арештом і засланням — Прохорівка. Що там зроблено? Нічого. Дайте з тих 27-ми мільйонів хоча б по одному на інші об’єкти. Он у Запоріжжі в Музеї козацтва дах тече, а коштів нема.

Це ганьба! Нормальна країна берегла і відновлювала б такі національні святині.

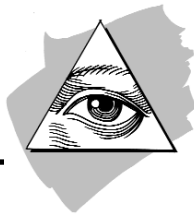
Спілкувався
Петро АНТОНЕНКО

фото Олександр Литвиненка

Нинішній вестибюль (автор — Л. Скорик) та ескіз оформлення другого поверху вестибюля В. Кричевського (1936 р.). Меморіальний музей Т.Г.Шевченка в Каневі

Велике кіно — це високі ідеали

— *Пане Леоніде, якою Ви бачите ситуацію в українському кінематографі, зокрема в документальному кіно?*

— У кіно сьогодні задекларовані певні цінності, які відтягують глядача від національного кінематографа. У зв'язку з тим, що ми, кінематографісти, на тому ринку, де панує “руссій мір”, усунути від ключових позицій, глядачі одержують інформацію від російських виробників, ту, яка потрібна Росії, щоб ми в її геополітичному просторі, на який вони претендують, і де Україна займає ключове місце, почуваються постколоніальною нацією, яка не має своєї мови, історії і не здатна розбудувати Українську державу самостійно, без впливу і без вказівки Кремля. Ця думка системно проводиться через усі ті роботи, які знімаються, зокрема й на території України, для загального пострадянського споживача. Твори такого спрямування виходять і з російських телевізійних студій, спочатку їх демонструють по центральних московських каналах, потім і в Україні, і в інших державах колишнього Союзу. Фільми або спільного виробництва, або на замовлення Росії, але часто це подається майже як наша українська продукція. Насправді вони не мають жодного стосунку до української культури, до українського кіно, але мають безпосередній стосунок до політики “руського міра”.

Не поглиблювати процес деградації

Кошти за фільми (і в кінотеатрах, і на телевізійних каналах), які завозять із Росії, вивозять за межі України. У зв'язку з тим, що наше малобюджетне кіно нездатне підняти глибокі й серйозні теми, розповсюджуються спрощені і за змістом, і за формою фільми як, приміром, цикл про диаволів, які самі себе обзивають непристойними словами тощо. Це технології, які підкидають ідейно малозагартованим людям, їм пропонують спрощені можливості для самовираження і вони потрапляють на цей гачок. Серед них, безумовно, є й талановиті люди, не хотілося б їх образити, але, на мою думку, така продукція — кінематографічне сміття. У такі речі можуть бавитися діти, але цим не повинні займатися дипломовані професійні митці, солідні люди, тому що за екраном стоїть не лише забавка, а й ідея. І не розуміти, що нав'язування процесу деградації суспільної свідомості — це гріх. Це ще можна вибачити людям без досвіду, але у кого вже є кілька робіт, мають розуміти, що за найважчої депресивної ситуації, яка притаманна сьогодні українському суспільству, далі поглиблювати процес деградації за рахунок спрощених тем можуть лише не українці, які хотіли б, щоб тут кіно ніколи не стало на ноги. Краще не знімати взагалі, ніж знімати так. Відбувається девальвація моральних цінностей, деградація людської особистості і повний духовний занепад.

Потрібна позитивна програма і національна ідея. Як у США, де колись була депресивна ситуація, що переросла у великий Голлівудський кінематограф, який врятував американців від депресії.

Потрібна така державна політика, впливова фінансова під-

Нещодавно в Одесі відбувся V фестиваль екранного та сценічного мистецтва “Кінологос”, де головою журі в номінації “Екранне мистецтво” був кінорежисер, член Центрального правління ВУТ “Просвіта”, лауреат Шевченківської премії Леонід МУЖУК. Він поділився з читачами “СП” враженнями від фестивалю, а також роздумами про ситуацію у сьогоднішньому кінематографі.

тримка від українців, які мають кошти і здоровий глузд, вплив на стимулювання українського кінематографа, де українець був би чесним, справедливим і впевненим у завтрашньому дні. Сьогодні потрібні фільми про українську армію, українську міліцію, адже серед тієї повальної корупції, яку ми спостерігаємо, є люди, які відстоюють суспільні інтереси, йдуть на самопожертву, захищають свої ідеали. У держави немає стратегії відродження українського кінематографа. Українське кіно можна відродити великими проектами і великими ідеями, які в цих проектах висвітлюватимуться. Це стосується і документального кіно, яке мусить взяти на себе функцію широкого просвітництва. До речі, державна підтримка окремих просвітницьких проектів нині здійснюється, що є позитивною тенденцією в діяльності Державного агентства України з питань кіно.

В Україні є велика кінематографічна армія, сьогодні ми — це кінематографічна нація, є багато молоді, котра може продовжити традицію, яка базувалася на фільмах Леоніда Бикова, Миколи Мащенко, на фільмах документалістів, врешті й на тих старих радянських фільмах, де була чистота людської душі й була правда, незалежно від того, що це був інший світ, світ тоталітарної держави, нормативної економіки. Найкращі фільми тоді відкривали для людини вікно до добра, до правди, автори свідомо наражалися на цензуру, але кіно пробивалося до того світла, завдяки якому ми жили в тоталітарній системі і залишилися ще й сьогодні людьми.

Потрібна державна програма і підтримка

— *Чи є сподівання на позитивні зміни?*

— Безумовно, є. Це станеться, якщо терпець увірветься не тільки у глядачів, які вже прагнуть бачити позитивного героя, а й у кінематографістів, які чекають від Української держави комплексного підходу до вирі-

шення кінематографічної проблеми. Цим ще, по суті, ніхто не опікувався, не розробляв глибокої державної політики не на декларативну, а на економічну підтримку.

Держава повинна розробити таку економічну політику, щоб гроші від кіно осідали в Україні. Наприклад, французький, італійський кінематографи мають державну підтримку. Так повинно бути і в нас.

Велике кіно — високі ідеали, високе мистецтво, людяність, гуманізм, любов, людська гідність, яка неможлива без самоусвідомлення національної гідності, поваги до своєї історії, мови. Ще недавно ухвалили потрібні закони, витрачали кошти на українські дубляжі, які були кращі за російські. Нині з подачі недалекоглядних політиків це стало не обов'язковим.

Оберігати молоду державу

— *Яка концепція фестивалю “Кінологос”, що відбувся в Одесі?*

— У фестивалю є яскраво сформований концептуальний підхід. Це патріотизм, відчуття українських традицій, намагання зрозуміти, як розвивається українська державність, як її можна підтримувати, щоб вона стабілізувалася як європейська присутність. Усі учасники опікуються цими трьома фундаментальними позиціями.

У фестивалі беруть участь кіномитці з різних країн, переважно тих, де є українські діаспори. Якщо ми не намагатимемося оберігати молоду Українську державу, то негативні процеси затягнуться і триватиме деградація такого важливого людського почуття як національна гідність.

Багато хто бере участь у фестивалі не перший рік. Є люди, які тут стартували і досі змагаються в конкурсі. Є автори, які за п'ять років неодноразово ставали лауреатами. Це також характеризує нашу фестивальну діяльність. Зростає середній рівень продукції, що надходить на конкурс. Патріотична тематика з року в рік

стимулюється на телевізійних каналах творчими колективами, які хочуть потрапити на фестиваль. Виникає зворотний зв'язок нашого фестивалю з практичним телевізійним життям. Оскільки наш девіз доступний усім державним телевізійним компаніям, то і там так чи інакше історична українська тематика досліджується, українська традиція підтримується у телевізійних програмах і фільмах, і автори її розробляють, набувають досвіду. Адже історичне кіно — це і дослідницька робота, і пошуки маловідомих сторінок історії.

Фестиваль спонукає думати про нашу перспективу

— *Які особливості нинішнього фестивалю?*

— У цьому конкурсі беруть участь багато початківців, для яких фестиваль стає певною формою усвідомлення того, що Українська держава існує, живе і мусить жити. Участь у ньому дає їм можливість упродовж року працювати над фестивальною темою.

Нині ми мали у програмі кілька творів, які стосуються Другої світової війни. Їхні автори — представники Донецької обласної телерадіокомпанії, Дніпропетровський “Телетеатр”, робота режисера Віктора Бабака з Мінська. Ці кінолітписні дослідження антивоєнної, антифашистської тематики подано в емоційній формі з метою збагнути сенс життя і боротьби за життя. Цікава робота з Полтави, у якій подано історичний портрет Григорія Сковороди, де відстежуються не лише життя і філософські позиції самого героя, а й у доволі цікавих асоціативних епізодах той час співставлено із сьогоденням. Я назвав би серед кращих робіт кілька одеських фільмів, які викликали неймовірний ажіотаж серед глядачів: винахід-

Фото Олександра Литвиненка

ливістю, своїм гумористичним глумом і навіть саркастичними метафорами, які властиві молодому поколінню. Одну із цих робіт створили молоді автори — художній колектив “Балаганчик”, учасники якого не тільки співають, танцюють, грають у п'єсах, а ще й займаються кіномистецтвом. Їхня робота “Перші в державі” — аматорська, але рівень її настільки вражаючий за формою, що її можна демонструвати не тільки на каналах Одеського телебачення, де, на жаль, малувато патріотизму, української традиції, того, заради чого існує наш фестиваль. Ці діти продемонстрували, що Одеса — це Україна.

На жаль, одесити у своїх програмах на приватних телеканалах ставлять нерідко під сумнів духовні й національні потреби українців. У тут на фестивалі навіть апелював до невідомого мені журналіста, публіциста, який веде передачу під назвою “Правда”, якої там насправді немає. У цій передачі прихована методологія маніпулювання свідомістю глядача, є великодержавний, яскраво виражений шовінізм із боку тих людей, які пропагують “руссій мір”. Цю методологію вони використовують навіть на державних каналах, а Національна рада з питань телебачення і радіомовлення не тільки не бачить, що відбувається замах на конституційне право українців мати свою державу, що монотонно підпилюється здорова внутрішня рівновага української нації, застосовується маніпулятивна статистика. Усе зроблено так хитро, щоб одержати негативний результат, який би дискредитував українську незалежність. Наприклад, “Українська незалежність — це вас обдурили?” Запитання розраховано на тих людей, які сьогодні обездолені, але не розуміють, чому так сталося. Мета маніпуляції — сказати, що “У нас в Одесі тільки 3 % підтримують українську незалежність”.

Людина, яка веде цю передачу, — депутат місцевої ради. Його сентенції суперечать поняттю справедливості і здоровому глузду. На щастя, він нині не представляє точки зору переважної більшості одеситів, що підтверджує і нинішній одеський фестиваль, навколо якого гуртуються здорові патріотичні сили.

Спілкувалася **Надія КИР'ЯН**
Фото автора

Обговорення конкурсних робіт фестивалю “Кінологос”

“Яку я музику любив у ранньому дитинстві, я б сказав, що більш за все я любив слухати klepanня коси”.

Хата-музей О. Довженка у Сосниці

Любов НАКОНЕЧНА,
директор Сосницького літературно-меморіального музею
О. П. Довженка;
Оксана ПЛИТНИК,
заступник директора з наукової роботи

“Він не міг бути собою без України, бо це не тільки батьківська земля, а й джерело натхнення у його творчості. Майже все створене і написано ним, — це українське або через призму долі України”, — пригадувала дружина кінорежисера Юлія Солнцева.

Велика і цікава географія життєвих і творчих доріг Олександра Довженка: Сосниця, Глухів, Житомир, Київ, Харків, Одеса, Львів, Чернігів, Ярьськи, Нікополь, Нова Каховка. Однак найріднішою, найдорожчою, найкрасивішою була для Довженка земля, де народився, де пролетіло дитинство на яблукачих конях. Свою рідну Сосницю завжди носив у серці.

“Згадую Вас часто. Згадую хату нашу і веселу воду десняну, — напише в листі до матері 13 квітня 1947 року. — Часом дивлячись у вікно, переносю думкою на Україну, до Вас да на Десну, да й пливу човном-дубом поміж берегами та поміж людьми та ясокорами, і небо наче всміхається мені з далекої невозвратної давнини...”

З ностальгійним щемом пише з Москви про свою “незайману дівчицю Десну” до Юрія Смолича 1 липня 1953 року: “Юро, коли я приїду, повези мене кудись на Десну половити риби. Хай походить босий по її чистих незайманих висипах, поп’ю її м’якої рідної води, поплачу, подобрішаю. Хай почую хоч трохи пташиного щебету над нею, чи, може, й дівки десь заспівають комусь, а я послухаю та згадаю дитинство, коли купався я зеленим хлопчиком у її водах. Була тоді зовсім, зовсім була тоді моя Десна другою”.

Довженко писав у “Автобіографії” 1939 року: “Народився я 30 серпня 1894 року на околиці невеличкого повітового містечка Сосниці на Чернігівщині, що звалася В’юнине, в родині хлібороба Петра Семеновича Довженка, що належав до козацького, як на ті часи, стану”.

Згідно з даними метричної книги Сосницького Троїцького собору, в записі № 12 значилося, що 29 серпня 1894 року народився хлопчик у родині “козака міста Сосниці Довженка Петра Семеновича та його законної дружини Довженко Дарії Ермолаївни”, а 30 серпня його було охрещено і названо Олександром. Отже, Олександр Петрович помилково

вважав дату свого хрещення датою народження.

У фондах музею зберігається довідка з Київської астрономічної обсерваторії Київського Ордену Леніна державного університету ім. Т. Г. Шевченка № 21 від 25. 03. 1970 року такого змісту:

“СПРАВКА

Настоящим удостоверяется, что дата 29 августа 1984 г. по старому стилю соответствует дате 10 сентября 1894 г. по новому стилю доктор физ-мат. наук проф. И. С. Астапович”

Тож офіційно днем народження Олександра Довженка вважається 10 вересня 1894 року.

Садиба батьків Олександра Довженка була типовою на той час. Хата під солом’яною стріхою, клуна, погріб з погрібною, колодязь з журавлем, господарські будівлі, ворота, тин, сад, город.

Спочатку господарем садиби був дід Семен Тарасович. Як свідчить тітка О. Довженка Олена Самійлівна Хакало: “Семен був дуже працюючий. Ніколи не гуляв, завжди чимось займався: обробляв землю, пас коней, гнав дьоготь або ж його продавав. Дьоготь Семен гнав на подвір’ї. Там була яма для вогню, над якою стояв великий чан з березовою корою. І якийсь там добувався дьоготь, котрий Семен возив у Борзну та по навколишніх селах. За це він мав невеликий заробіток, який йшов на господарство.

Його син Петро допомагав батьку.. На садибі в Семена був великий сад, який садив Петро та його діти, а за часів Семена росло всього декілька груш. Особливо багато садив, щепив і займався садівництвом син Петра — Сашко”.

Про город Довженків яскраво написав сам Олександр Петрович у “Зачарованій Десні”: “До чого ж гарно й весело було в нашому городі! Ото як вийти з сіней та подивитись навколо — геть-чисто все зелене та буйне. А сад як зацвіте весною! А що робилось на початку літа — огірки цвітуть, гарбузи цвітуть, картопля цвіте. Цвіте малина, смородина, тютюн, квасоля. А соняшника, а маку, буряків, лободи, укропу, моркви! Чого тільки не насадить наша невгамовна мати...”

Сашкові Довженку найбільше запам’яталася пора сінокошу. “У нас була казкава сіножать на Десні. До самого кінця життя вона залишиться в моїй пам’яті як найкрасивіше місце на всій землі”, — писав О. Довженко в “Автобіографії”. А в “За-

Раювання на Десні

10 вересня 2014-го виповниться 120 років від дня народження всесвітньо відомого кінорежисера Олександра Петровича ДОВЖЕНКА.

чарованій Десні” згадував:

“Коли б спитав мене хто-небудь, яку я музику любив у ранньому дитинстві, який інструмент, яких музик, я б сказав, що більш за все я любив слухати klepanня коси. Коли тихого вечора, десь перед Петром і Павлом, починав наш батько kleпати косу під хатою в саду, ото й була для мене найчарівніша музика”.

Там, де для дорослих була тяжка праця, для малого Сашка відкривався казковий світ. “Прокидаюся я на березі Десни під дубом. Сонце високо, косарі далеко, коси дзвенять, коні пасуться. Пахне в’ялою травою. Квітами. А на Десні краса! Лози, висипи, кручі, ліс — все блищить і сяє на сонці. Стрибаю я з кручі в пісок до Десни, миюся, п’ю воду. Вода ласкава, солодка. П’ю ще раз, убривши по коліна і витягнувши шию, як лошак, потім стрибаю на кручу і гайда по сінокошу. І вже я не ходжу, а тільки літаю, ледве торкаючись лугу. Вбігаю в ліс — гриби. У лози — ожина. В кущі — горіхи. В озері скаламучу — риба.

Отак я раюю днів два або три, аж поки не скосять траву”.

Довженки були людьми середнього достатку. Але на той час в Україні було багато селян, які не мали достатньо землі для обробітку, були приречені на напівголодне існування. Швидкий процес зuboжіння призвів до того, що в останньому десятиріччі XIX ст. багато селян виїхали на поселення в Сибір і на Далекий Схід. 1883 року в Південно-Уссурійський край із Сосницького повіту виїхало 250 осіб.

Про невдале переселення діда Григорія, товариша діда Семена, йдеться у фільмі О. Довженка “Земля”.

“Почувши, що десь на Тихому океані є гуляща земля, і пригадавши далекі мандри за молодих літ, запері він, не довго думавши, свого мишастого коня і мовчки рушив на Схід “своїм ходом” у супроводі жінки Харитини й собаки Султана, якого шанував за тактовність і нелюбов до гавкання...”

...І от, прочвалавши двадцять тисяч кілометрів по різних географічних довготах, спинились кінь з Султаном на тому ж майдані, звідки три з половиною роки

тому рушили у похід до Тихого океану..

— Ну, гаразд, — допитувались сусіди. — А чого ж ви повернулися з таких далеких країв?

— Жінці не понаравилось, — сказав Григорій, від чого весь базар мало не ліг зо сміху”.

Григорій повернувся до Сосниці, але більшість людей там і залишились, відірвані від рідної землі.

Сосниця на той час була повітовим містечком. Тут існували і розвивалися заклади соціальної сфери, освіти, культури. У місті діяла парафіяльна школа, Сосницька жіноча гімназія, Сосницька ремісничка школа, дві земські школи, двокомплектне чотирикласне училище, відкрито Сосницьку публічну бібліотеку ім. М. В. Гоголя, працювала перша аптека, збудована земська лікарня на 25 ліжок. На початку Першої світової війни в 945 дворах проживало близько 8 тисяч населення.

У Сосниці існувала земська управа. Головував у ній граф Мусін-Пушкін — предводитель дворянства, меценат та ініціатор будівництва драматичного театру. Будівля театру була солідна: на 1500 місць разом з партером, ложею та балконом. При ньому існував драматичний гурток, яким керував ентузіаст драматичного мистецтва дворянин Беловський. У виставах драматичного гуртка брав участь і юний Олександр Довженко, у якого досвідчені керівники Беловський і Леонідов помітили артистичний хист.

У ті часи в Сосниці існувало сім церков: В’юниський храм Вознесення, Свято-Троїцький собор, Храм Покрова Богородиці, Воскресенська церква, Автокефальна церква, Митрофанівська церква, Рувимо-Спаський монастир.

Сашко Довженко навчався спочатку 4 роки у початковій школі, а потім у вищій початковій школі.

Восени 1903 р. Петро Семенович віддав сина до чотирикласної парафіяльної школи. Коли Сашко скінчив 1907 р. початкову школу, його зарахували до Сосницького чотирикласного міського училища. Навчався дуже

добре, з класу в клас переходив з Похвальним листом.

Усі ці роки Сашко Довженко сидів за однією партою з Іваном Тишиною, що залишив свої спогади про навчання: “1904 року мене віддали до школи. Вчитель Леонтій Созонович Опанасенко розсадив учнів за парти, зробив настанови. Нас, хлопчиків, було 26. Парти стояли в три ряди. На кожній сиділо по два. Мене вчитель посадив на першій парті середнього ряду, а біля мене кремезного чималого зросту хлопчину, постриженого наголо. На хлопцеві були чорні нові штани і тужурка... Це був Сашко Довженко, якого я до цього часу не знав, бо жили ми одне від другого далеко...”

Учився Сашко найкраще. Особливо добре знав арифметику. Хто чого не знає, учитель завжди звертався до Довженка. Ніколи не було так, щоб Сашко не виконав домашнього завдання, чи не зробив роботи в класі... Ми з Сашком мало займалися іграми і біганням. Ми любили спостерігати. Крім того, Сашко завжди що-небудь розповідав. Взагалі, Сашко був тихий і часто задумливий.

Через чотири роки ми закінчили приходську школу, і мені, Сашку та ще деяким учням Леонтій Созонович порадив вступити у “Городское четырехклассное училище”, яке стояло в центрі Сосниці. Це був невеликий одноповерховий будинок, який розміщувався на розі вулиці проти Соборної церкви. Ми з Сашком знову разом і подавали документи, і склали іспити, і знову сиділи на одній парті, на першій, перед столиком учителя.

У чотирикласному нас уже вчив не один учитель. Більше стало й предметів, з яких особливо трудним був катехізис. Але Сашко з усіма уроками дуже легко справлявся і знову був найкращим учнем. Його любив вчитель, особливо вчитель математики Козловський...”

Шкільні роки запам’яталися не лише навчанням, а й розвагами:

“У Довженків був великий баркас, в який можна сісти чоловікам 15. І ось коли Десна розліється, як море, без кінця і краю, ми збираємось на прогулянку. Сідають на човна хлопці, дівчата і весела компанія пливе далеко на водяний простір. З собою брали гармошку, гітару, балалайку і під музику співали пісень. Олександр був організатором таких прогулянок, зачинщиком пісень. Співали здебільшого ми “Вниз по матушке”, “Из-за острова”, “Реве та стогне”, “Заповіт”. Між іншим співали добре. І на воді далеко котилась пісня. Олександр співав і грав на балалайці або на гітарі...”

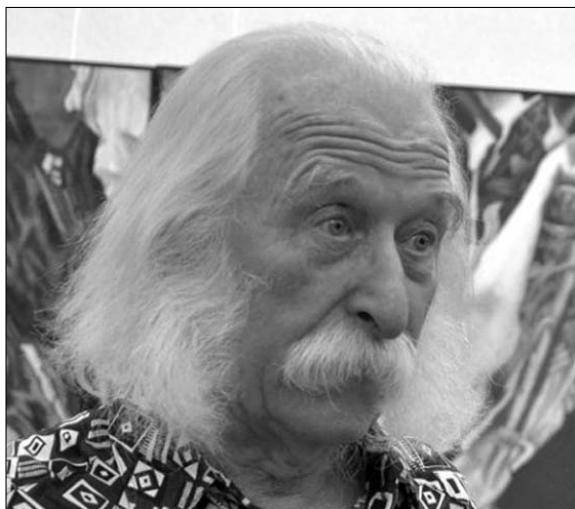
Закінчив училище О. Довженко 1911 року з похвальним листом і подався до Глухова і далі у широкий світ по тій дорозі, що вивела його на вершину слави. І саме 1911 року в Сосниці було відкрито перший кінотеатр, у якому пізніше демонструвалися і фільми Довженка.

Кадр із фільму “Зачарована Десна”

Іван МАРЧУК: «Усе ще попереду, бо я ще не жив»

Свій перший рік перебування у новому приміщенні відсвяткував Музей історії Києва на вул. Богдана Хмельницького, 7. Мова про ту торгово-офісну будівлю біля метро “Театральна”, яку звів “Альянс-Центр” у функціонально-примітивному стилі. Вона стала не першим яблуком розбрату між киянами і Київською міськдержадміністрацією, яка за допомогою Київради, порушуючи всі санітарні та будівельні норми і правила, виділила земельну ділянку і видала дозвіл на будівництво. Під тиском громадськості міська влада змушена була відступити, сьак-так уладнавши гучний скандал, і передала будинок музею. Тож на виставці Івана Марчука, що відкрилася з нагоди річниці, голова КМДА О. Попов, ніби забувши про всі ці перипетії, поставив собі це на карб.

Микола ЦИМБАЛЮК

Але не самореклама міського голови була в центрі уваги того дня, а патріарх українського авангарду І. Марчук і його живописні роботи різних років — усього 64 із більш як трьох тисяч. Цю виставку планували давно, ще весною, але не з вини художника відклали.

Нарешті до нього “прийшли й умовили зробити виставку до Дня Незалежності”. Йому не хотілося робити якогось “одного Марчука”, тому зупинився на своїх п’яти циклах (їх на сьогодні десять), щоб кожен із шанувальників його мистецтва міг насолодитися “своїм Марчуком”.

Ранні його роботи — портрети, якими він займався упродовж трьох років своєї творчості, вже тоді несли в собі неповторний стиль і його унікальну техніку. Але головні на виставці — пейзажі, які були написані наприкінці 1990-х років і чи не найбільше привертати увагу глядачів: “До землі сонце стелиться”, “Нас втішає сонце весняне”, “Так наступає весна”, “На струнах лісу сонце виграє”, “Мене

сонце розбудило”, “За могутнім дубом старий дім стоїть”, “А під сонцем сніг дрімає”, “Світло з небес”... Більшість із них подібні за сюжетом, але оте магічно-заворожуюче таїнство шитва пензлем робить їх ніби миттєвим кадром чарівної української природи.

Хоча сам Марчук, коли його запитують про природу, ухилиється від відповіді, бо пейзаж не мусить нести ознаки певного куточка природи, він має бути всеохопним, де головне — дух, сприйняття та безмежна фантазія художника. І що цікаво: творча уява настільки у нього розвинута, що, наприклад, зимові пейзажі він пише... влітку.

А взагалі про свою творчість Марчук завжди повторює одне і те ж:

— Моє мистецтво побудовано так: цикл “Голос моєї душі” — то є стовбур дерева, потім гілочки з’являються. Перша гілочка — пейзаж, тому що я винайшов цю технологію, таку техніку, в якій ніхто не працював... І не треба мене наслідувати, бо це така пекельна техніка, така тяжка робота, що не позаздриш. Але мушу сказати, що вона настільки ефектна, настільки захоплююче-цікава, що сам дивуюся...

Інші гілочки його творчості — цикли не менш цікавих і новаторських робіт “Кольорові прелюдії”, “Нові експресії”, “Біла планета” тощо. А такі цикли як “Виходять мрії з берегів”, “Погляд у безмежність” (з’явився 2008 р.) засвідчують, що ці роботи також несуть на собі відбиток унікальної творчої манери митця, глибоко особистісного стилю і фантастично-заглиблене бачення навколишнього світу.

Переважає більшість картин написана художником у техніці,

як він сам її назвав, “пльонтанізму”: детальна промальовка пензлем химерно переплетених багатобарвних ліній і тяжіння до графічності малюнка.

Іван Марчук ненаситний у пошуках нових можливостей передачі на полотні свого духовного бачення Всесвіту. Але головним було і залишається те, що об’єднує всі цикли — гармонія барви, ритму і форми.

Ненаситним залишається він упродовж усього свого життя і щодо творчості як процесу. Для

нього потреба в малюванні така ж природно-гостра необхідність, як для кожного із людей — дихати, пити, їсти. День у день, майже півстоліття, він малює, малює... “365 днів на рік”! Він переконує, що в творчості його ніщо не надихає: “... у мене є процес, яким і є, зрештою, все наше життя”.

Незважаючи на те, що картини Івана Марчука розійшлися у свій час (та й, напевно, і зараз) по всьому світу, на всі п’ять континентів і окремі із них можуть коштувати мільйони доларів, художник негативно ставиться до так званої американізації, тобто комерціалізації мистецтва. Вона вихолощує саму суть, дух мистецтва, перетворюючи його на низькопробне заробітчанство, невисокої проби ремесло. Що і засвідчує переважна більшість виставок модерного мистецтва в Мистецькому “Арсеналі”. Такої ж думки дотримується і сам Марчук.

Водночас на цій же виставці довелося почути й іншу думку художника, мовляв, “етнічне мистецтво давно вимерло й збереглося лише в народі”. Хоча зізнається, що “в мене ще десь зберігається”.

Нігілістичні погляди він переносить і на свою мистецько-художню школу.

— Мене питають: звідки ти виріс? Який регіон України ти представляєш? Я ж відповідаю: виріс на камені, я виріс із нічого. За плечима у мене ніякі традиції... — І далі. — Сучасні художники не можуть себе знайти, тому спираються на традиції інших. А Марчук стилістикою в кожній своїй серії полотен відрізняється один від одного.

Що ж, геній-художник, як називають Івана Марчука в Україні і світі, може дозволити собі такі думки, не закуті в кайдани певних традицій і нинішніх реалій. Так само як і щодо поглядів на недосконалість, потворність нашого суспільно-державного життя.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА — 2013

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 71 в “Каталозі”

на 1 місяць	9 грн 37 коп.	на півроку	53 грн 37 коп.
на 3 місяці	27 грн 51 коп.	на рік	105 грн 54 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ соціальної тематики
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Відділ просвітницької роботи

Надія КИР’ЯН
270-55-57

Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Володимир ЖИГУН
278-63-69

Інтернет-редактор
Олександр ЛИТВИНЕНКО
279-39-55

Черговий редактор
Микола ЦИМБАЛЮК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ у
ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Наклад у вересні — 15100

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

